

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä. Viitekehyksessä jaoteltaisiin Suomen kansalliseen koulutus- ja tutkintojärjestelmään kuuluvat tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet niiden edellyttämän osaamisen perusteella viitekehysten kahdeksalle vaatavuustasolle. Tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta niiden edellyttämän osaamisen perusteella viitekehysten eri vaatavuustasoille ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Viitekehys mahdollistaa suomalaisen koulutus- ja tutkintojärjestelmän sekä muun

osaamisen kokonaisvaltaisen tarkastelun kuvaamalla tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyyksinä yhdenmukaisella, ymmärrettävällä ja vertailukelpoisella tavalla sekä määrittelemällä niiden keskinäiset suhteet. Viitekehys parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän selkeyttä ja toimivuutta, lisää tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta sekä edistää kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	2
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Suomalainen tutkintojärjestelmä	3
Perusopetus.....	3
Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto.....	4
Ammatillinen peruskoulutus	4
Ammatillinen lisäkoulutus	5
Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot.....	5
Yliopistoissa suoritettavat tutkinnot.....	6
Puolustushallinnon ja Rajavartiolaitoksen tutkinnot	8
Rikosseuraamusalan tutkinnot.....	8
Poliisialan tutkinnot.....	9
Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkinnot	10
Tutkintojärjestelmää täydentävät osaamiskokonaisuudet	11
Kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyvät osaamiskokonaisuudet.....	11
Osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäävät osaamiskokonaisuudet.....	11
Korkeakoulutettujen erityispätevyudet.....	12
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	12
Tutkintojen kansainväliset luokitukset.....	12
ISCED	12
Ammattipätevyysdirektiivin pätevyysluokat.....	13
Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF).....	13
Kansallinen tutkintojen viitekehys muissa maissa	14
2.3 Nykytilan arviointi	15
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	16
3.1 Tavoitteet	16
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	17
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	18
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	19
4.1 Taloudelliset vaikutukset	19
4.2 Vaikutukset viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien toimintaan	19
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	20
5 ASIAN VALMISTELU	21
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	21
5.2 Lausunnot ja niiden huomioonottaminen.....	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	23
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	23
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	24
3 VOIMAANTULO.....	25
LAKIEHDOTUS	26
Laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehuksesta	26
LIITE	28
ASETUSLUONNOS	28
Valtioneuvoston asetus tutkintojen viitekehuksesta	28

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Tutkintojen viitekehykset nousivat koulutuspoliittiseen keskusteluun Euroopan unionissa 1990-luvun lopussa. Taustalla oli tarve lisätä koulutusjärjestelmien ja tutkintojen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä, edistää aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista elinikäisen oppimisen hengessä ja korostaa oppimistulosten merkitystä koulutuksen järjestämisessä.

Lissabonin strategiaa toteutetaan koulutussektorilla Koulutus 2010- ja Koulutus 2020 -työohjelmien kautta. Koulutus 2010 -työohjelman täytäntöönpanosta vuosina 2004 ja 2006 hyväksytyissä neuvoston ja komission yhteisissä raporteissa korostetaan tarvetta kehittää eurooppalainen tutkintojen viitekehys.

Bolognan prosessin tavoitteena on eurooppalaisen korkea-asteen koulutusalueen muodostaminen. Tavoitteeseen pyritään mm. yhdenmukaistamalla tutkintorakenteet ja kehittämällä laadunhallintaa. Tutkintojen vertailtavuuteen ja tunnustamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet Bolognan prosessissa keskeisesti esillä. Yhtenä tutkintojen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta edistävänä asiana on pidetty korkeakoulututkintojen viitekehyksiä.

Kööpenhaminan prosessin tavoitteena on eurooppalaisen yhteistyön avulla parantaa ammatillisen koulutuksen suorituskykyä, laatua ja vetovoimaa sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta. Laajemmin Kööpenhaminan prosessin tavoitteena on edistää Euroopan laajuisten työmarkkinoiden kehittymistä ja täydentää eurooppalaisen korkea-asteen koulutuksen aluetta. Tavoitteisiin pyritään mm. kehittämällä eurooppalaista tutkintojen viitekehystä vastaavia oppimistuloksiin perustuvia kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehyksiä, panemalla täytäntöön ammatilliseen koulutukseen kuuluvien opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä (ECVET) ja laadunvarmistuksen eurooppalainen viitekehys, edistämällä epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista sekä helpottamalla siirtymistä ja etenemistä ammatillisen koulutuksen, yleissivistävän koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä.

Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman mukaan Suomen koulutusjärjestelmää kehitetään kokonaisuutena siten, että se vastaa globaaliin haasteeseen sekä ammatti- ja väestörakenteen muutokseen.

Valtioneuvoston koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2007—2012 mukaan suomalaisen tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä parannetaan valmistelemalla tutkintojen tuottaman ja muun osaamisen kuvaamiseen perustuva kansallinen viitekehys vuoteen 2010 mennessä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomalainen tutkintojärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä on ryhmiteltävissä kolmeen koulutusasteeseen: yleissivistävä perusopetus, toisen asteen koulutus, johon kuuluvat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus sekä korkea-asteen koulutus, jota annetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Yleensä alemman asteen opinnot suoritettuna voi opiskella ylempään asteen koulutuksessa. Kutakin koulutusmuotoa koskevasa lainsäädännössä on säädetty koulutuksen tavoitteista ja tutkinnoista.

Perusopetus

Yhdeksänvuotisesta perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998) ja -asetuksessa (852/1998). Perusopetuslain 25 §:n mukaan jokainen Suomessa vakinaisesti asuva lapsi on oppivelvollinen. Oppivelvollisuus suoritetaan joko perusopetukseen osallistumalla tai hankkimalla muulla tavoin vastaavat tiedot. Vuosiluokilla 1—6 opetus on pääosin luokanopetusta ja vuosiluokilla 7—9 pääosin aineenopetusta.

Opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineriuhmien opetukseen ja oppilaanohjaukseen säädetään perusopetuslaissa tarkoitettuna ope-

tuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1435/2001). Opetuksen valtakunnallisia tavoitteita ovat kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen, koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen ja elinikäinen oppiminen sekä tarpeelliset tiedot ja taidot. Perusopetuksen tulee antaa perusta laajaan yleissivistykseen sekä aineksia ja virikkeitä maailmankuvan avartumiseen ja syventymiseen.

Opetushallitus päättää perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaan perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä.

Peruskoulun suorittamisesta ei saa tutkintoa, mutta perusopetuksen koko oppimäärän suorittaneelle annetaan päättötodistus.

Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto

Lukiolaissa (629/1998) ja -asetuksessa (810/1998) säädetään perusopetuksen oppimäärään perustuvasta lukiokoulutuksesta. Lukiokoulutus on yleissivistävää ja valmistaa ylioppilastutkintoon.

Lukiolain 2 §:n mukaan lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (955/2002) 4 §:n mukaan lukiokoulutuksen tulee antaa opiskelijalle jatko-opintojen, kansalaisena toimimisen ja laadukkaan elämän kannalta hyvä yleissivistys. Tietoja ja taitoja syvennetään sekä annetaan laajat yleistiedot ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuureista ja luonnosta. Opiskelijaa harjaannutetaan käyttämään tietoyhteiskuntataitojaan tiedonhankintaan ja viestintään, hallitsemaan mediaosaamisen perustaidot sekä arvioimaan kriittisesti tietoa. Opiskelijalle opetetaan yhteistyötaitoja, jotka

mahdollistavat toimimisen itsenäisesti ja ryhmässä. Opetuksen tulee lisäksi harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti itseilmaisussa ja vuorovaikutustaidoissa ja ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

Elinikäisen oppimisen ja itsensä kehittämisen osalta opetuksen on kehitettävä opiskelijan opiskelutaitoja ja opiskelijan kykyä arvioida opiskelutaitojaan. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan.

Lukion oppimäärä on lukiolain 7 §:n mukaan laajuudeltaan kolmivuotinen. Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Taito- ja taideaineissa voidaan suorittaa lukiodiplomi.

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan valtakunnallinen ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet riittävän kypsytyden. Ylioppilastutkinnosta säädetään ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/1998).

Lukiokoulutus ei anna opiskelijalle ammatillista pätevyyttä. Lukio tuottaa kuitenkin opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatillinen peruskoulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 5 §:n mukaan ammatillisen koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain 6 §:n mukaan ammatillisessa koulutuksessa tulee ottaa erityisesti

huomioon työelämän tarpeet. Koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Ammatillinen peruskoulutus on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta. Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavat tutkinnot ovat lain 4 §:n 1 momentin mukaan ammatillisia perustutkintoja. Tutkinto sisältää ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, liikuntaa ja muita taito- ja taideaineiden opintoja, terveystietoa sekä opinto-ohjausta.

Ammatillisen peruskoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä yhteisistä opinnoista ja niiden laajuudesta päättää valtioneuvosto. Opetushallitus päättää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan koulutusaloittain ja tutkinnoittain opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun valtioneuvoston päätöksen (213/1999) 1 §:n 3 momentin mukaan ammatillisten perustutkintojen perusteet laaditaan siten, että tutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella. Tutkintojen perusteissa ammattitaitovaatimukset, keskeiset sisällöt ja opintojen tavoitteet määritellään osaamisena. Tutkinnon perusteissa on määritelty myös elinikäisen oppimisen avaintaidot, joilla tarkoitetaan muun muassa oppimis- ja ongelmanratkaisutaitoja, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä ammattieettistä ja esteettistä osaamista.

Ammatillinen lisäkoulutus

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998), jäljempänä aikuiskoulutuslaki, 12 §:n 1 momentin mukaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomina näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Ammatillisessa pe-

rustutkinnossa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot. Ammattitutkinnossa osoitetaan alan ammattityöntekijöiltä edellytetty ammattitaito. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Aikuiskoulutuslain 13 §:n 1 momentin mukaan opetusministeriön asetuksella säädetään tutkinnoista, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintoina.

Aikuiskoulutuslain tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

Aikuiskoulutuslain 3 §:n mukaan tutkinnoissa ja koulutuksessa tulee ottaa erityisesti huomioon työelämän tarpeet. Näyttötutkintoja tulee suunnitella ja järjestää yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Opetushallitus päättää aikuiskoulutuslain 13 §:n 2 momentin mukaan tutkintojen perusteista. Tutkintojen perusteissa määritellään tutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkinnon osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, ammattitaidon osoittamistavat sekä tutkinnon arvioinnin yleiset perusteet. Ammattitutkintojen perusteissa ammattitaitovaatimukset on pyritty määrittelemään sellaisiksi, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai muulla tavoin hankitut sitä vastaavat tiedot ja taidot sekä täydentäviä ja syventäviä opintoja ja noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy suoriutumaan kyseisestä ammattitutkinnosta. Erikoisammattitutkinnon suorittamiseksi tarvitaan alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot ja taidot sekä noin viiden vuoden työkokemus.

Ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot

Ammattikorkeakoululain (351/2003) 18 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat korkeakoulututkintoja ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot ylempiä korkeakoulututkintoja.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 3 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulututkinnot ovat ammattikorkeakoulun perustutkintoja. Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen yleisenä tavoitteena on valtioneuvoston asetuksen 7 §:n mukaan antaa opiskelijalle laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet asianomaisen alan asiantuntijatehtävissä toimimista varten, edellytykset asianomaisen alan kehityksen seuraamiseen ja edistämiseen, valmiudet jatkuvaan koulutukseen, riittävä viestintä- ja kielitaito sekä asianomaisen alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät valmiudet.

Perusopintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alainen yleiskuva asianomaisen tehtäväalueen asemasta ja merkityksestä yhteiskunnassa, työelämässä ja kansainvälisesti, perehdyttää opiskelija asianomaisen tehtäväalueen yleisiin teoreettisiin perusteisiin ja viestintään sekä antaa opiskelijalle sellainen suomen ja ruotsin kielen taito, joka vaaditaan korkeakoulututkintoa edellyttävään virkaan kaksikielisellä virka-alueella ja joka ammatin harjoittamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta on tarpeellinen sekä sellainen yhden tai kahden vieraan kielen kirjallinen ja suullinen taito, joka ammatin harjoittamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta on tarpeellinen.

Ammattiopintojen tavoitteena on perehdyttää opiskelija asianomaisen ammatillisen tehtäväalueen keskeisiin ongelmakokonaisuuksiin ja sovellutuksiin sekä niiden tieteellisiin tai taiteellisiin perusteisiin siten, että opiskelija valmistuttuaan kykenee itsenäisesti työskentelemään tehtäväalueen asiantuntijatehtävissä ja yrittäjänä sekä osallistumaan työyhteisön kehittämiseen.

Harjoittelun tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Opinnäytetyön tavoitteena on puolestaan kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan

ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan syventäviä ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja ja opinnäytetyö. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen yleisiä tavoitteita ovat: 1) antaa opiskelijalle työelämän kehittämisen edellyttämät laajat ja syvälliset tiedot asianomaiselta alalta sekä tarvittavat teoreettiset tiedot asianomaisen alan vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä toimintaa varten; 2) antaa opiskelijalle syvälinen kuva asianomaisesta alasta, asemasta työelämässä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä valmius asianomaisen alan tutkimustiedon ja ammattikäytännön kehityksen seuraamiseen ja erittelyyn; 3) antaa opiskelijalle valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan oman ammattitaidon kehittämiseen; 4) antaa opiskelijalle työelämässä vaadittava hyvä viestintä- ja kielitaito; sekä 5) antaa opiskelijalle kansainvälisen vuorovaikutuksen ja ammatillisen toiminnan edellyttämät valmiudet.

Syventävien opintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle mahdollisuus syventää teorian soveltamista käytäntöön, analyttisiä taitoja, projektin johtamisen sekä tutkimus- ja kehitystyöhön osallistumisen taitoja ja sosiaalisia taitoja. Opinnäytetyön tavoitteena on puolestaan kehittää ja osoittaa kykyä soveltaa tutkimustietoa ja käyttää valittuja menetelmiä työelämän ongelmien erittelyyn ja ratkaisemiseen sekä valmiutta itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön.

Yliopistoissa suoritettavat tutkinnot

Yliopistolain (558/2009) 7 §:n 1 momentin mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylempään korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvissa yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista säädetään yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004). Alemmaan korkeakoulututkintoon johtava koulutus perustuu tutkimukseen tai taiteelliseen toimintaan sekä alan ammatillisiin käytäntöihin. Alemmaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tulee antaa opiskelijalle tutkintoon kuuluvien pää- ja sivuaineiden tai niihin rinnastettavien kokonaisuusien taikka koulutusohjelmaan kuuluvien opintojen perusteiden tuntemus sekä edellytyksen alan kehityksen seuraamiseen, valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin tai taiteellisen työn edellyttämät tiedolliset ja taidolliset valmiudet sekä edellytykset ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen ja jatkuvaan oppimiseen, edellytykset soveltaa hankkimaansa tietoa työelämässä sekä riittävä viestintä- ja kielitaito.

Alemmaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi kuulua perus- ja aineopintoja, kieli- ja viestintäopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta kehittävää harjoittelua. Tutkintoon sisältyy vähintään kuuden ja enintään kymmenen opintopisteen laajuinen opinnäyte.

Ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tulee antaa opiskelijalle pääaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden hyvä tuntemus ja sivuaineiden perusteiden tuntemus taikka koulutusohjelmaan kuuluvien syventävien opintojen hyvä tuntemus, valmiudet tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamiseen tai edellytyksen itsenäiseen ja vaativaan taiteelliseen työhön, valmiudet toimia työelämässä oman alansa asiantuntijana ja kehittäjänä, valmiudet tieteelliseen tai taiteelliseen jatkokoulutukseen sekä hyvä viestintä- ja kielitaito.

Ylempään korkeakoulututkintoon voi yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 15 §:n 1 momentin mukaan kuulua perus- ja aineopintoja sekä syventäviä opintoja, kieli- ja viestintäopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta syventävää harjoittelua. Tutkintoon sisältyy vähintään 20 ja enintään 40 opintopisteen laajuinen opinnäyte.

Tieteellisen ja taiteellisen jatkokoulutuksen tavoitteena on ensinnäkin, että opiskelija pe-

rehtyy syvällisesti omaan tutkimusalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen sekä saavuttaa valmiudet tutkimusalaansa piirissä itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda uutta tieteellistä tietoa. Toiseksi tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin oman alansa kehitykseen, perusongelmiin ja tutkimusmenetelmiin. Kolmantena tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa sellaisen yleisen tieteen-teorian ja tutkimusalaansa liittyvien muiden tieteenalojen tuntemuksen, joka mahdollistaa niiden kehityksen seuraamisen.

Taideteollisella alalla jatkokoulutuksen tavoitteena voi edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi olla myös, että opiskelija saavuttaa valmiudet luoda itsenäisesti taiteellisen toteuttamisen menetelmiä tai korkeat taiteelliset vaatimukset täyttäviä tuotteita ja suoritteita. Kuvataidealalla, musiikin alalla sekä teatteri- ja tanssialalla jatkokoulutuksen tavoitteena voi puolestaan olla edellä mainittujen tavoitteiden ohella tai sijasta, että opiskelija saavuttaa valmiudet luoda itsenäisesti taiteellisen toteuttamisen menetelmiä tai korkeat taiteelliset vaatimukset täyttäviä tuotteita tai suoritteita.

Lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot ovat yliopistojen tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja. Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 22 §:n mukaan tohtorin tutkinnon suorittamiseksi jatkokoulutukseen otetun opiskelijan tulee suorittaa jatkokoulutuksen opinnot, osoittaa tutkimusalaan itsenäistä ja kriittistä ajattelua sekä laatia väitöskirja ja puolustaa sitä julkisesti. Kuvataidealalla, musiikin alalla, taideteollisella alalla sekä teatteri- ja tanssialalla jatkokoulutukseen otettu opiskelija voi väitöskirjan laatimisen sijaan antaa yliopiston määräämät julkiset opin- ja taidonnäytteet.

Lisensiaatin tutkinnon voi jatkokoulutukseen otettu opiskelija suorittaa, kun hän on suorittanut yliopiston määräämän osan jatkokoulutukseen kuuluvista opinnoista ja tutkintoon mahdollisesti sisältyvän erikoistumiskoulutuksen (erikoispsykologin, erikoispuhetherapeutin, proviisorin tai erikoissosiaalityöntekijän erikoistumiskoulutuksen taikka terveydenhuollon luonnontieteellisen erikoistumiskoulutuksen). Lisensiaatin tutkintoon kuuluu osana lisensiaatintutkimus, jossa opiskelija osoittaa hyvää perehtyneisyyttä

tutkimusalaansa sekä valmiutta itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Musiikin alalla sekä teatteri- ja tanssialalla lisensiaatin tutkintoon voi kuulua lisensiaatin tutkimuksen sijasta myös julkiset opin- ja taidonnäytteet.

Puolustushallinnon ja Rajavartiolaitoksen tutkinnot

Sotatieteellisiä tutkintoja ovat Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 6 §:n mukaan sotatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnot sekä yleisesikuntaupseerin tutkinto ja sotatieteiden tohtorin tutkinto, jotka ovat jatkotutkintoja. Sotatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnot ovat korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) mukaan alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja ja siten rinnastettavissa yliopistoissa suoritettuihin tutkintoihin. Sotatieteellisten tutkintojen tavoitteista ja laajuuksista sekä opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista säädetään Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1124/2008).

Puolustushallinnon alalla järjestetään runsaasti tutkintojärjestelmän ulkopuolista koulutusta. Puolustusvoimien koulutusjärjestelmä muodostuu palkatun henkilöstön ja asevelvollisten koulutusjärjestelmästä. Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella ei ole ammatillisten tutkintojen anto-oikeutta, minkä vuoksi ammatilliset opinnot luokitellaan täydennyskoulutukseksi. Maanpuolustuskorkeakoulussa tällaiseen täydennyskoulutukseen kuuluvat muun muassa esiuupseerikurssi ja ylemmän päällystön kurssi sekä erilaiset henkilöstöalan kurssit.

Aliupseerien sotilasammattillisesta koulutuksesta vastaavat puolustushaarakoulut. Sotilasammattilliset opinnot muodostuvat kahdesta opintokokonaisuudesta, perustason opintokokonaisuudesta ja keskitason opintokokonaisuudesta. Perustasolla toimitaan puolustusvoimien työympäristön vaatimusten ja työyhteisön normien sekä ohjeiden edellyttämällä tavalla tehden tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä valintoja omien taitojensa ja työnantajan kanssa yhdessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Sotilasammattillinen opintokokonaisuus edustaa keskitasoa. Kes-

kitasolla käytetään itsenäisesti ja laajasti syntynyttä kokemustietoa ja hyödynnetään asiantuntijatietoa työtä tehtäessä sekä muita koulutettaessa ja ohjattaessa. Lisäksi toteutetaan itsenäisesti päivittäistä tehtävää kehityskeskusteluissa määritetyn tavoitteen mukaisesti sekä arvioidaan ja dokumentoidaan tavoitteen mukaista toimintaa jatkuvan arvioinnin periaatteiden mukaisesti.

Sotilasammattilliset mestariopinnot edustavat puolestaan mestaritasoa. Mestaritasolla hallitaan oma johtamis- ja kouluttamistapa halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi sekä asetetaan joukon suorituskyvyn mukaisia tavoitteita ja ohjataan joukkoa aktiivisesti tavoitteiden suuntaan. Lisäksi suunnitellaan ja arvioidaan työyhteisön toimintaa. Mestaritasolla vastataan ihmisten, asioiden ja voimavarojen ohjaamisesta, koordinoinnista ja johtamisesta.

Raja- ja merivartiokoulussa voidaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 25 §:n 1 momentin mukaan antaa Rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Upseeriensa koulutuksessa Rajavartiolaitos tukeutuu Maanpuolustuskorkeakouluun. Raja- ja merivartiokoulussa voidaan kuitenkin järjestää Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta rajavartiolaitoksen toimialalla se mukaan kuin Maanpuolustuskorkeakoulun kanssa asiasta erikseen sovitaan. Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 39 §:n mukaan Raja- ja merivartiokoulussa voidaan antaa rajavartijan perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta, opistoupseerin jatko- ja täydennyskoulutusta, upseerin koulutusohjelmaan ja jatkotutkintoon kuuluvaa rajavartiotalan opetusta sekä rajavartiolaitoksessa tarpeellista täydennys- ja erikoiskoulutusta.

Rikosseuraamusalan tutkinnot

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain (1316/2006) 6 §:n 1 momentin mukaan koulutuskeskus antaa vankeinhoitoalan ammatilliseen tutkintoon johtavaa

koulutusta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1448/2006) 6 §:n mukaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa järjestettävä ammatillinen tutkinto on vankeinhoidon perustutkinto. Se antaa ammatillisen koulutuksen vankeinhoitoalan ohjaus- ja valvontatehtäviin (vanginvartijan virka). Pääsyaatimuksena vankeinhoidon perustutkintoon johtavaan koulutukseen on Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain 9 §:n mukaan toisen asteen tutkinto.

Vankeinhoidon perustutkintoon johtavien opintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä niiden teoreettiset perusteet vankeinhoidon ohjaus- ja valvontatehtävissä toimimista varten. Lisäksi tavoitteena on antaa opiskelijalle edellytykset rikosseuraamusalan kehityksen seuraamiseen ja edistämiseen, yleiskuva vankeinhoidon asemasta ja merkityksestä yhteiskunnassa, valmiudet jatkuvaan koulutukseen sekä riittävä viestintä- ja kielitaito.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavan rikosseuraamusalan koulutuksen järjestää Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain 28 §:n 1 momentin mukaan Laurea-ammattikorkeakoulu yhteistyössä koulutuskeskuksen kanssa. Tässä koulutuksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä ammattikorkeakoululaissa ja sen nojalla säädetään.

Poliisialan tutkinnot

Poliisialan tutkintoja ovat poliisin perustutkinto, poliisialipäällystötutkinto ja poliisipäällystötutkinto. Poliisikoulutuksesta annetun lain (68/2005) 1 §:n 2 momentin mukaan poliisiammattikorkeakoulu vastaa poliisin valtakunnallisen koulutuksen järjestämisestä ja tutkimustoiminnasta. Poliisiammattikorkeakoulu vastaa poliisin perus- ja jatkokoulutuksesta sekä järjestää tutkintoihin liittyvää koulusta, ammatillisia erikoistumisopintoja, laadun kehittämiseen liittyvää koulutusta sekä muuta turvallisuusalan koulutusta.

Poliisin perustutkintokoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää poliisin roolin valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpi-

täjänä. Tavoitteena on, että koulutuksen käynyt kykenee suoriutumaan valvonnan, hälytystoiminnan, rikostorjunnan sekä lupahallinnon tehtäväalueilla. Hän tuntee myös ennalta estävän toiminnan merkityksen kaikessa poliisin toiminnassa ja on sisäistänyt poliisitoiminnan päämäärät ja eettiset periaatteet. Koulutuksen suorittaneella tulee lisäksi olla ajan vaatimusten mukainen ammattitaito ja valmiudet kehittää ammattitaitoaan sekä edetä urallaan asiantuntijaksi tai esimieheksi. Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan yleisiä työelämävalmiuksia. Poliisin perustutkinto muodostuu perusopinnoista ja ammattiopinnoista sekä päättötyöstä.

Poliisin perustutkintokoulutukseen valittavan tulee olla poliisikoulutuksesta annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan vähintään toisen asteen tutkinnon suorittanut.

Poliisialipäällystötutkinnon yleisenä tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa esimiestyön ja johtamisen osaamisalueilta sellaisen taito- ja tietopohjan, jolle esimiehenä toimiminen voi rakentua poliisin päivittäistyön johtamistilanteissa, erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja esimiehenä kehittymisen yhteydessä. Yksittäisten opintomodulien erityistavoitteina on, että opiskelija saavuttaa sellaisen tieto- ja taitopohjan, että se antaa perustan esimiehenä toimimiselle poliisin operatiivisissa tilanteissa kenttäjohtajina, kenttäryhmän johtajina tai tutkintaryhmän johtajina tai näiden varajohtajina. Poliisialipäällystötutkinnon opintoihin kuuluvat pakolliset opinnot, valinnaiset opinnot ja tutkielma.

Poliisialipäällystötutkintokoulutukseen hyväksyttävällä poliisilla pitää olla ennen hakuaikojen alkamista työkokemusta poliisitehtävistä vähintään kaksi vuotta poliisin perustutkinnon suorittamisen jälkeen.

Poliisiammattikorkeakoulussa voi suorittaa myös poliisipäällystötutkinnon, joka on poliisialan ammattikorkeakoulututkinto ja joka kuuluu opetushallinnon alaiseen tutkintojärjestelmään. Tutkinnon ja siihen liittyvän opetuksen osalta noudatetaan poliisikoulutuksesta annetun lain lisäksi soveltuvin osin, mitä ammattikorkeakoululaissa tai sen nojalla säädetään.

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkimukset

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkimuksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) ja Pelastusopistosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (658/2006). Pelastusopiston tehtävänä on muun muassa antaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta ja pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Pelastusalan ja hätäkeskustoiminnan tutkimuksia ovat pelastajatutkinto, alipäällystötutkinto ja hätäkeskuspäivystäjätutkinto. Pelastusalan koulutusta annetaan myös ammattikorkeakoulussa. Pelastustoimen päällystön koulutuksen järjestää Savonia-ammattikorkeakoulu yhteistyössä Pelastusopiston kanssa. Koulutuksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä ammattikorkeakoululaissa ja sen nojalla säädetään.

Pelastusopisto hyväksyy Pelastusopistosta annetun lain 16 §:n 1 momentin mukaan ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta varten opetussuunnitelman, jossa määritellään muun muassa opintojen enimmäisaika ja laajuus opintopisteinä, opetuksen tavoitteet ja ydinsisällöt, opetuksen ja opiskelun yleiset järjestelyt sekä opiskelijoiden arvioinnin perusteet. Ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen sisältyy Pelastusopistosta annetun lain 14 §:n 2 momentin mukaan ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa harjoittelua sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yleisiä opintoja.

Pelastajatutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet ovat sisäistäneet pelastustoimen ja terveydenhuollon arvomaailman, pelastajan ammatissa toimimisen edellytykset ja ovat valmiita kehittämään työtään ja omaa ammattitaitoaan muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä. Tutkinnon suorittaneiden tulee osata suunnitella ja toteuttaa valistusta, neuvontaa ja kansalaisten turvallisuuskoulutusta sekä suorittaa asuinrakennusten ja niihin rinnastettavien kiinteistöjen palotarkastuksia. Lisäksi heidän tulee tietää ja osata pelastustoiminnan perusteet, osata toimia pelastusyksikön jäsenenä onnettomuustilanteissa sekä tuntea pelastusyksikön johtamisen periaatteet. Tutkinnon suorittaneiden tulee hallita ensihoidon perusteet,

kyetä toimimaan perustason sairaankuljettajana sekä pelastusyksikön jäsenenä lääkinnällisissä pelastustehtävissä. He tuntevat myös omatoimisen varautumisen ja yleisen väestönsuojelun perusteet ja vapaaehtoisen palokuntatoiminnan perusteet ja ovat valmiita hyvään yhteistoimintaan vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Alipäällystötutkinto on niin sanottu lähiesimiestutkinto. Sen painopistealueet ovat henkilöstöjohtaminen, pelastustoiminnan johtaminen ja onnettomuuksien ehkäisy. Tutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet ymmärtävät tavoitteellisen onnettomuuksien ehkäisytyön merkityksen pelastuslaitoksen turvallisuustyössä sekä tietävät ja hallitsevat alipäällystöltä edellytettävät onnettomuuksien ehkäisyn erilaiset toimintatavat. Lisäksi he osaavat kannustaa ja motivoida työvuoronsa henkilöstöä onnettomuuksien ehkäisyyn ja ovat valmiita kehittämään omaa onnettomuuksien ehkäisyn osaamistaan tulevalle työurallaan. Tutkinnon suorittaneiden tulee lisäksi osata suunnitella ja johtaa pelastusyksikön ja pelastusjoukkueen toimintaa onnettomuustilanteessa ja olla valmiita kehittämään omaa osaamistaan pelastustoiminnan johtajana. Heidän tulee edelleen kyetä toimimaan pienen paloaseman päällikkönä (vastuuhenkilönä) sekä pelastuslaitoksen toimi-/toiminta-alueen vastuullisissa erityistehtävissä.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon tavoitteena on valmentaa opiskelija hätäilmoitusten kokonaisvaltaiseen käsittelyyn hätäpuhelun vastaanotosta asiakkaiden ohjaamiseen ja neuvontaan. Tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet tuntevat hätäkeskuksen, pelastustoimen, poliisin, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten toimintaa velvoittavat ja ohjaavat arvot ja säädökset. Heidän tulee hallita pelastustoimen, poliisin, sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten tehtävien piirteet ja niihin liittyvät riskinarviot hankittujen tapahtumatietojen perusteella sekä osata huomioida viranomaisten työturvallisuuteen ja yhteistoimintatehtäviin liittyvät toimenpiteet. Tutkinnon suorittaneiden tulee edelleen hallita hätäkeskuspäivystäjän työn vaatimien laitteiden käyttö ja työn vaatima teoreettinen ja eettinen tausta sekä työn suorittamiseksi vaadittavat sovellukset. Heidän tulee osata koh-

data kriisissä oleva ihminen sekä ymmärtää psyykkisen kriisi- ja jälkihoidon merkitys.

Tutkintojärjestelmää täydentävät osaamiskokonaisuudet

Nykyisessä koulutusjärjestelmässä on tarjolla opintokokonaisuuksia, jotka tuottavat laajaa osaamista, mutta eivät kuulu voimassa olevaan tutkintojärjestelmään. Tällaisina voidaan pitää muun muassa kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä ja osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäviä osaamiskokonaisuuksia sekä erityispätevyysiin johtavia koulutuksia.

Kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyvät osaamiskokonaisuudet

Tietyt osaamis- ja opintokokonaisuudet ovat kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksina tietyssä ammatissa tai tehtävässä toimimiseen. Tällöin on kyse säännelystä ammatista. Sillä tarkoitetaan ammattia tai tehtävää, jonka harjoittamiseen edellytetään laissa tai asetuksessa määriteltyä tiettyä koulutusta. Joissakin tilanteissa kelpoisuuden tai pätevyyden voi tuottaa tietty laaja koulutuskokonaisuus, joka tuottaa tietyn osaamisen. Tällöin ei edellytetä tietyn tutkinnon suorittamista. Säänneltyjä ammatteja ovat esimerkiksi opettaja, sosiaalityöntekijä, nosturinkuljettaja, panostaja ja sukeltaja sekä eräät kirkolliset virat ja sotilasvirat. Ammatinharjoittamista säännellään laajasti erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäävät osaamiskokonaisuudet

Osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäävät osaamiskokonaisuudet ovat vakiintuneita, yleisesti tunnettuja ja laajasti suoritettavia osaamiskokonaisuuksia, joiden kautta täydennetään, päivitetään tai laajennetaan jo aiemmin hankittua osaamista. Erityisesti korkeakoulutuksen yhteydessä on eri hallinnonaloilla tarjolla runsaasti erilaisia PD-opintoja (professional development), jotka liittyvät oman osaamisen kehittämiseen.

Ammattikorkeakouluissa voi suorittaa ammatillisia erikoistumisopintoja, jotka ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Yliopistojen erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edellyttäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille tai muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville.

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä opiskelijalle voidaan järjestää ammatilliseen opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa, muun muassa erilaisia ammatilliseen koulutukseen valmistavia ja valmentavia koulutuksia. Niitä ovat ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammattistartti), vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus sekä kotitalousopetus.

Erilaiset tietokoneen ajokortit ovat vakiintunut ilmiö työelämässä ja niitä suoritetaan runsaasti. Tietokoneisiin ja tietotyöhön liittyvien ajokorttien tunnettuus kansallisesti ja vertailtavuus kansainvälisesti on hyvä.

Yleiset kielitutkinnot ovat aikuiskuisille suunnattuja kielitaitotutkintoja. Tutkinnot mittaavat kielen osaamista sellaisissa käytännön tilanteissa, joissa aikuinen joutuu puhumaan, kuuntelemaan, kirjoittamaan tai lukemaan jotain vierasta kieltä joko Suomessa tai ulkomailla.

Kansanopistot järjestävät pitkäkestoista koulutusta. Ne parantavat opiskelijoiden työelämäosaamista ja ammatillista pätevyyttä. Kansanopistot laativat itse vapaan sivistystyön koulutusohjelmien tavoitteet ja sisällöt ja luokittelevat koulutuksensa ammatillissivistäväksi omaehtoiseksi aikuiskoulutukseksi. Osa kansanopistoista on suunnannut koulutustaan erityistä tukea tarvitseville opiskelijaryhmille.

Varusmiespalveluksen aikana suoritetaan sotilaan tutkinto. Lisäksi varusmiespalveluksen aikana on mahdollista suorittaa aliupseerikurssi, reserviupseerikurssi sekä johtaja- ja kouluttajakoulutus. Varusmiespalveluksen aikana järjestetään myös erilaisia kursseja, joiden kautta osa varusmiehistä saa muun muassa sotilaskuljettajan, räjäyttäjän tai sukeltajan pätevyyden.

Korkeakoulutettujen erityispätevydet

Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen (AKKU) osana toimineen, korkeakoulujen aikuiskoulutusta käsitelleen opetusministeriön työryhmän (OPM 2008:38) mukaan korkeakoulutettujen erityispätevydellä tarkoitetaan ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa suoritettavaa korkeakoulututkinnon jälkeen hankittavaa työelämän kannalta tarpeellista laajaa osaamiskokonaisuutta. Työryhmän mukaan erityispätevydet luodaan työelämän lähtökohdista ja niillä tulee olla pitkäkestoisen tarve työelämässä.

Työryhmän mukaan korkeakoulutettujen erityispätevyyksiä suunnataan sellaiseen perusteelliseen osaamisen kehittämiseen, joka edellyttää laaja-alaista ja syvällistä oppimista ja kouluttautumista. Erityispätevyyksiin tarvittavan osaamisen voi hankkia monilla koulutus- ja oppimistavoilla. Tämän vuoksi erityispätevyyksiin kuuluvat näytöt, jotka mahdollistavat niiden suorittamisen osaamisen hankkimistavasta riippumatta ja tukevat työssä oppimista. Korkeakoulut vastaavat erityispätevyyksien kuvaamisesta, vastaanottavat näytöt ja myöntävät todistukset.

Erityispätevyyksien kaltaisia osaamiskokonaisuuksia ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattijärjestöjen hyväksymät, tiettyyn tehtäväkokonaisuuteen rajatut ammattiosaamiset, joihin johtaa tarkoin määriteltä koulutus. Tällaisia ovat muun muassa ensihoidon, kivunhoidon ja unilääketieteen erityispätevydet.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Tutkintojen kansainväliset luokitukset

Tutkintojen kansainvälisten luokittelujen tarkoituksena on muun muassa palvella tilastointia, koulutusviranomaisia ja työvälitystä sekä helpottaa ammatillista ja akateemista liikkuvuutta ja tutkintojen tunnustamista. Tutkintojen luokittelujärjestelmät voivat olla koulutustaso-, koulutusaste-, koulutusala-, ammatti- tai esimerkiksi pätevyystasokohtaisia.

ISCED

ISCED (International Standard Classification of Education) on UNESCO:n kansainvälinen koulutusluokitus, joka on kehitetty ensisijassa tilastollisia tarkoituksia varten. Luokitukseen sisältyvät seuraavat luokitusmuuttajat: koulutusala, koulutusaste, sijoittumistavoite, suuntautuminen, kansallinen tutkintorakenne ja suunniteltu kesto. ISCED-tasojen nollasta (esiaste) kuuteen (tutkijakoulutusaste).

ISCED:in taso 1 on alemmaa perusastetta, johon Suomessa katsotaan kuuluvan perusopetuksen vuosiluokat 1–6. Taso 2 kuva ylempää perusastetta, johon kuuluvat perusopetuksen vuosiluokat 7–9. Keskiastetta kuvaavalle tasolle 3 sijoittuvat lukio ja ylioppilastutkinnot, ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot. Erikoisammattitutkinnot sijoittuvat tasolle 4. Korkea-asteen koulutusta kuvaava taso 5 on jaettu kahteen alaluokkaan. Luokkaan 5 A (korkeakouluasteen koulutus) käsittää ammattikorkeakoulututkinnot sekä alemmat ja ylempät korkeakoulututkinnot. Taso 5 B (alimman korkea-asteen koulutus) viittaa tutkintorakenteesta poistuneisiin ammatillisen opistoasteen tutkintoihin. Taso 6 (tutkijakoulutusaste) käsittää jatkotutkintona suoritettavat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot.

ISCED-luokitusta ollaan parhaillaan tarkistamassa. Uudesta luokitusehdotuksesta järjestetään globaali konsultaatio kesäsyyskuussa 2010. Luokitusehdotuksessa luokitusta on kehitetty niin, että se ottaa aiempaa paremmin huomioon sekä virallisen koulutuksen että epävirallisen oppimisen. Koulutuspituuden ja jatko-opintokelpoisuuden ohella luokittelussa pyritään huomioimaan myös hankitut taidot. Ehdotettu ISCED-luokitus sisältää aiempien 1–6 tasojen asemesta tasot 1–8 ja myös tason 0 (varhaislapsuudessa annettu opetus/koulutus). Ehdotuksessa toisen asteen jälkeiseen koulutukseen on luotu uusi rakenne (tasot 5–8), ja kaikkien tasojen määrittelyjä on muokattu. Uusi ISCED-luokitus on tarkoitettu hyväksytyä alkuvuodesta 2011.

Ammattipätevyysdirektiivin pätevyysluokat

Euroopan yhteisöllä on useita direktiivejä, jotka koskevat toisessa jäsenvaltiossa saadun ammattipätevyuden tai koulutuksen tunnustamista. Ammattipätevyuden tunnustamisesta annettu direktiivi (2005/36/EY) kokoaa yhteen aiemmat kolme tunnustamisjärjestelmää: ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuvan järjestelmän, koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhdenmukaistamiseen perustuvan tunnustamisjärjestelmän ja yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän.

Tietyn ammatin harjoittaminen tai oikeus määrätyn ammattinimikkeen käyttöön voi Suomen lainsäädännön mukaan edellyttää määrättyä koulutusta. Ulkomailla koulutuksen saaneen henkilön kelpoisuudesta, oikeudesta harjoittaa ammattia tai käyttää suomalaista ammattinimikettä päättävät suomalaiset viranomaiset. Jos kyseessä on EU- tai ETA-valtion kansalainen ja tutkinto on suoritettu EU- tai ETA-valtiossa, sovelletaan ammattipätevyuden tunnustamisessa ammattipätevyysdirektiiviin perustuvaa kansallista lainsäädäntöä.

Ammattipätevyysdirektiivin mukaan kansalliset koulutusjärjestelmät on tunnustamismekanismin määrittämiseksi jaoteltava tasoihin. Yleisessä tunnustamisjärjestelmässä on viisi pätevyystasoa, joiden määrittelemisen keskeisiä kriteerejä ovat koulutuksen taso, luonne ja kesto. Ammattipätevyuden tunnustamiseen oikeuttava tutkinto voi olla yhtä pätevyystasoa alempi kuin se tutkinto, jota vastaanottava jäsenvaltio vaatii. Jos hakijan saaman koulutuksen ja vastaanottavan valtion vaatiman koulutuksen pituuksissa ja/tai sisällöissä on oleellinen ero, hakijalta voidaan korvaavana toimenpiteenä vaatia kelpoisuuskokeen tai sopeutumisan suorittamista.

Ammattipätevyysdirektiivi ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehys ovat toisistaan täysin erillisiä välineitä eivätkä vaikuta toisiinsa. Ammattipätevyuden tunnustamispäätökset perustuvat ainoastaan direktiiviin. Direktiivin arviointi on parhaillaan käynnissä.

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF)

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kehittäminen alkoi vuonna 2004, kun jäsenvaltiot, työmarkkinaosapuolet ja muut sidosryhmät halusivat saada käyttöön yhteiset puitteet tutkintojen vertailun helpottamiseksi. Komissio laati EQF:n asiantuntijaryhmän avulla luonnoksen, jossa ehdotettiin kahdeksantasoista, oppimistuloksiin perustuvaa viitekehystä (SEC(2005) 957). Komissio muutti ehdotusta 32 osallistujamaan asiantuntijoiden ja eurooppalaisten työmarkkinaosapuolten esitysten perusteella ja teki tarkistettuun tekstiin perustuvan ehdotuksen syyskuussa 2006 (KOM(2006) 479 lopullinen). Euroopan parlamentti ja neuvosto neuvottelivat ehdotuksesta vuonna 2007, mikä johti EQF:n viralliseen hyväksymiseen helmikuussa 2008. Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi (2008/C 111/01) annettiin 23.4.2008 (ns. EQF-suositus).

EQF-suosituksen mukaan eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten avulla kytketään yhteen eri maiden tutkintojärjestelmiä ja helpotetaan Euroopan eri maissa suoritettavien tutkintojen vertailua ja ymmärtämistä. Viitekehyksellä on kaksi pääavoitetta: edistää kansalaisten liikkuvuutta maiden välillä ja helpottaa elinikäistä oppimista. Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten avulla parannetaan tutkintojen avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja vertailukelpoisuutta. Viitekehysten avulla edistetään myös laajempia elinikäisen oppimisen tavoitteita ja lisätään työntekijöiden ja oppijoiden työllistettävyyttä, liikkuvuutta ja yhteiskuntaan integroitumista. Lisäksi halutaan edistää koulutusjärjestelmien nykyi-kaistamista, yhteyksien luomista koulutuksen ja työelämän välille sekä siltojen rakentamista virallisen, epävirallisen ja arkioppimisen välille. Tavoitteena on edistää myös kokemuksen kautta hankittujen oppimistulosten tunnustamista.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten avulla kytketään eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehysiä toisiinsa. EQF:n kahdeksan tasoa kattavat kaikki tutkinnot perustasosta edistyneeseen tasoon. Elinikäisen oppimisen edistäjänä EQF sisältää kaikki yleissivistävän, ammatil-

lisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Lisäksi viitekehukseen sisältyvät perus- ja jatkokoulutuksessa hankitut tutkinnot. Kunkin tason pitäisi periaatteessa olla saavutettavissa erilaisten koulutus- ja uravalintojen kautta.

EQF:n viitetasot perustuvat oppimistuloksiin, jotka kuvataan tietoina, taitoina ja pätevyytinä.

Kukin kahdeksasta tasosta on määritelty kuvailemalla oppimistulokset, jotka olennaisesti liittyvät kyseisen tason tutkintoihin missä tahansa tutkintojärjestelmässä. EQF:ssä keskitytään siihen, mitä tietyn tutkinnon suorittanut henkilö tietää, ymmärtää ja pystyy tekemään oppimisprosessin päätteeksi. Suosituksen mukaan painopisteen siirtäminen oppimistuloksiin mahdollistaa Euroopan koulutusjärjestelmien erojen huomioimisen, koska ainoastaan panostuksiin (esimerkiksi opiskelun kesto) perustuva vertailu on vaikeaa.

EQF on yhdenmukainen Bolognan prosessin yhteydessä kehitetyn korkeakoulututkintojen viitekehysten kanssa. EQF:n tasojen 5–8 kuvauksissa viitataan Bolognan prosessin osana sovittuihin korkeakoulutustasojen kuvauksiin. EQF:n tasokuvaukset eroavat kuitenkin sanamuodoltaan Bolognan tasokuvauksista, jotka on laadittu erityisesti korkeakoulutuksen tarpeisiin. Tämä johtuu siitä, että elinikäisen oppimisen viitekehystenä EQF käsittää myös ammatillisen koulutuksen ja työympäristöt korkeinta tasoa myöten.

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys ei korvaa eikä siinä määritellä kansallisia tutkintojärjestelmiä ja/tai tutkintoja. EQF:ssä ei kuvata yksittäisiä tutkintoja tai yksittäisen henkilön pätevyyskysymyksiä. Yksittäiset tutkinnot tulisi sijoittaa soveltuvalle eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasolle kansallisten tutkintojärjestelmien tai kansallisten viitekehysten kautta.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten käyttöönotto on vapaaehtoista, mutta suosituksena on, että jäsenmaat kuvailevat vuoteen 2010 mennessä vastaavuudet kansallisten tutkintojärjestelmiensä ja EQF:n välillä joko viittaamalla kansallisissa tutkintotasoisissa EQF:n tasoihin tai kehittämällä tarvittaessa kansallisia tutkintojen viitekehyskysymyksiä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti. Jäsenmaiden on lisäksi tarkoitus vuo-

teen 2012 mennessä varmistaa, että jokainen uusi tutkintotodistus, todistus ja Europass-asiakirja sisältää maininnan kyseisen tutkinnon EQF-tasosta.

Lisäksi suositellaan, että jäsenvaltiot noudattavat osaamiseen perustuvaa lähestymistapaa tutkintojen määrittelyssä ja kuvauksessa, edistävät epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista sekä edistävät ja soveltavat koulutuksen laadunvarmistuksen periaatteita kuvatessaan kansallisten tutkintojärjestelmien mukaisia korkea-asteen ja ammatillisen koulutuksen tutkintoja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten mukaan. Lisäksi jäsenmaita kehoitetaan nimeämään kansallinen koordinaatiopiste tukemaan ja yhdessä muiden kansallisten viranomaisten kanssa ohjaamaan kansallisen tutkintojärjestelmän ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten välisiä suhteita.

Kansallinen tutkintojen viitekehys muissa maissa

Käytännössä kaikki Euroopan unionin maat ovat päättäneet laatia tai edelleen kehittää kansallisia tutkintojen viitekehyskysymyksiä, joissa EQF ja sen tarpeet otetaan huomioon. Nopeasti käynnistetty valmistelutyö kaikissa maissa osoittaa, että tutkintojen läpinäkyvyyden ja vertailtavuuden lisääminen on tarpeen ja että EQF:n peruseriaatteet on yleisesti hyväksytty. Jäsenmaat tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä. Perusratkaisut vaikuttavat samanlaisilta: valmistellaan yksi viitekehys, joka kattaa koko tutkintojärjestelmän. Useissa maissa harkitaan kahdeksantasoista viitekehystä.

Tutkintojen viitekehyskysymykset ovat olleet pikimmiten käytössä Britanniassa ja Irlannissa. Koska ko. maissa tutkintojen viitekehyskysymykset ovat olleet käytössä jo vuosia, niiden lähtökohta on ollut eri kuin nyt työn alla olevien eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten perustuvien viitekehysten. Britannia ja Irlanti ovat ensimmäisinä maina myös varmistaneet omien viitekehystensä yhteensopivuuden eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kanssa. Irlannin ja Britannian lisäksi myös Malta on varmistanut oman viitekehystensä yhteensopivuuden eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kanssa. Cedefopin (European

Centre for the Development of Vocational Training) selvityksen mukaan vielä viisi jäsenvaltiota (Saksa, Ranska, Suomi, Portugali ja Kroatia) laatii oman viitekehýksensä yhteensopivuuden varmistavan raportin vuonna 2010. Vuonna 2011 raportin laatii arviolta 19 jäsenvaltiota (mm. muut Pohjoismaat) ja loput 5 sen jälkeen.

Englannissa on kolme tutkintojen viitekehýstý: Qualifications and Credit Framework (erityisesti ammatillisia tutkintoja varten), National Qualifications Framework (yleissivistävý ja ammatillinen koulutus) sekä Framework for Higher Education Qualifications (erityisesti korkea-asteen koulutus). Viitekehýkset ovat ensisijaisesti koulutusten ja niiden tuottaman osaamisen vertailua varten, mutta niiden kautta säännellään pitkýltý myös tutkintojen myöntámistý.

Skotlannin koko koulutusjärjestelmán kattavassa tutkintojen viitekehýksessý on 12 vaativuustasoa.

Irlannin vuonna 2003 käyttöön otetussa tutkintojen viitekehýksessý on kymmenen tasoa. Kunkin tason perustana ovat kansallisesti sovitut tietoja, taitoja ja kompetensseja koskevat standardit, jotka on kuvattu oppimistuloksina.

Islannissa opetusministeriö valmistelee yhdessý oppilaitosten, opettajien ja työelámán kanssa viitekehýstý, joka kattaisi kaikki tutkinnot. Viitekehýksessý on tássý vaiheessa seitsemán tai kymmenen tasoa riippuen siitä mitä viitekehýkseen lasketaan mukaan. Taso yksi on leikkikoulu, taso kaksi perusopetuksen luokat 1—4, taso kolme koko perusopetus. Islanti katsoo, että vasta kansallisen viitekehýksen tasolta neljý alkaa vastaavuus eurooppalaisen tutkintojen viitekehýksen kanssa.

Norja aikoo laatia kansallisen tutkintojen viitekehýksen ja opetusministeriö on vuonna 2008 päättányt sitoa viitekehýksen eurooppalaiseen tutkintojen viitekehýkseen. Korkeakoulututkinnoille on jo oma viitekehýs ja muiden koulutustasojen osalta on valmisteltu erillisiä viitekehýksiá. Yhtenäinen koko tutkintojärjestelmán kattava viitekehýs on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2011.

Ruotsissa valmistellaan eurooppalaisen tutkintojen viitekehýksen toimeenpanoa ja asiantuntijatyöryhmý on laatinut ehdotuksen kansalliseksi tutkintojen viitekehýkseksi. Eh-

dotuksessa on kahdeksan tasoa, ja se sisältää toistaiseksi osaamiskuvaukset kullekin tasolle. Osaaminen on jaoteltu tietoihin, valmiuksiin ja kompetensseihin. Lopullisen esityksen on määrä valmistua vuoden 2010 aikana.

Tanskan tutkinnoista vastaavat ministeriöt ovat hyväksyneet Tanskan kansallisen tutkintojen viitekehýksen kesýkuussa 2009. Hyväksyntýá edelsi kolmen vuoden valmistelutyö. Viitekehýksessý on kahdeksan tasoa joille kaikille on kuvattu osaamistulokset kolmen ulottuvuuden kautta (tiedot, taidot/valmiudet ja kompetenssit). Tanskan korkeakoulututkinnot sijoittuvat tasoille 5—8, mutta muilta osin tutkintojen sijoittelu on viitteellinen: yleissivistävýt tutkinnot tasoille 1—4 ja ammatilliset koulutukset tasoille 2—5. Tutkintojen sijoittelussa tasoille 6—8 käytetään täydellisen yhdenmukaisuuden periaatetta, eli oppimistulosten tulee vastata täysin ko. tason kuvausta (full fit) kun muiden tasojen osalta käytössý on ns. best fit -periaate, eli tutkinto sijoitetaan sille tasolle jolle se kokonaisuutena parhaiten sopii.

Kansallisia viitekehýksiá kehitetään laajasti myös Euroopan ulkopuolisissa maissa. ETF:n (European Training Foundation) selvityksen mukaan noin 120 maata on joko kehittämissý tai on kehittänyt kansallisen viitekehýksen. Maat ovat kiinnostuneita yhteistyöstý EU:n kanssa ja halusivat linkittää oman viitekehýksensä eurooppalaiseen tutkintojen viitekehýkseen. Yhteistyötä Euroopan ulkopuolisten maiden kanssa jatketaan EU-tasolla, mutta tarkoitus on edetý vaiheittain. Euroopan ulkopuolisten maiden viitekehýsten kytkeminen eurooppalaiseen tutkintojen viitekehýkseen ei ole ajankohtaista tällä hetkellä, koska Euroopan sisäinen prosessi on vasta alussa.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu pääosin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkinnoista ja oppimääristä (jäljempänä tutkinnoista) sekä muutamasta muiden hallinnonalojen tutkinnoista. Koulutusjärjestelmään kuuluvista tutkinnoista sekä niiden tavoitteista ja tuottamasta/edellyttámástý osaamisesta säädetään erikseen kunkin koulutusmuodon lainsäädánnössý. Erilliset säädökset aiheuttavat sen, että Suomen koulu-

tus- ja tutkintojärjestelmä ja tutkintojen edellyttämä osaaminen ei hahmotu selkeänä kokonaisuutena. Tämä heikentää tutkintojärjestelmämme kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä, mutta hankaloittaa myös kansallisesti etenkin muiden hallinnonalojen tutkintojen asemointia suhteessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkintoihin.

Koulutusjärjestelmäämme kuuluvia tutkintoja sekä niiden tavoitteita ja tuottamaa/edellyttämää osaamista kuvataan säädöksissä, määräyksissä ja niihin perustuvissa opetussuunnitelmissa hyvin eri tavoin eri koulutusmuodoissa ja eri koulutustasoilla. Säätelystä on lähdetty kunkin koulutusmuodon tarpeista, ei koulutusjärjestelmän kokonaisuudesta. Säätelyn kohteena ovat muun muassa koulutuksen tavoitteet, sisällöt, koulutuspuite, järjestämisuodot, opintojen rakenne ja mahdollisesti myös oppiaineet sekä joiltakin osin myös osaamistavoitteet ja oppimistulokset. Yhdenmukaista, koko koulutusjärjestelmän kattavaa tutkintojen ja oppimäärien kuvaustapaa ei ole, mikä hankaloittaa tutkintojen ja oppimäärien ja niiden tuottaman osaamisen vertailua ja keskinäisten suhteiden määrittelyä sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koulutusmuodosta toiseen siirryttäessä. Suomen koulutusjärjestelmässä tutkintojen keskinäiset suhteet on määriteltävä lähinnä säätämällä, mihin opintoihin suoritettu tutkinto tai oppimäärä antaa kelpoisuuden.

Yhdenmukaisen ja toimivan tutkintojen kuvaustavan puuttuminen on ongelma myös kansainvälisellä tasolla. Yhteiseurooppalaisena tavoitteena on tutkintojen kuvaaminen osaamisen kautta. Olemassa olevat kansainväliset tutkintojen luokittelujärjestelmät (esim. ISCED ja ammattipätevyysdirektiivi) eivät tähän tarkoitukseen sovellu, sillä ne on luotu eri näkökulmasta tiettyä erillistä tarkoitusta varten.

Osaamisperusteisen tutkintojen kuvaustavan avulla halutaan tukea elinikäistä oppimista, parantaa työntekijöiden työllistymistä, lisätä liikkuvuutta ja kaventaa kuilua koulutuksen ja työelämän välillä. Yhtenevät osaamistavoitteita ja oppimistuloksia korostavat kuvaukset parantavat koulutusjärjestelmän läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä ja helpottavat koulutusjärjestelmien ja niihin sisäl-

tyvien tutkintojen vertailua. Ne edistävät myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, etenkin epävirallisen ja arkioppimisen tunnistamista ja tunnustamista. Osaamiseen perustuvat kuvaukset pakottavat lisäksi kiinnittämään huomiota koulutuksen tuloksiin ja parantavat näin koulutuksen laatua.

Voimassa olevan tutkintojärjestelmän ulkopuolella on tällä hetkellä useita laajoja osaamiskokonaisuuksia, joita suoritetaan laajasti ja joille jokin toimivaltainen taho on määritellyt osaamistavoitteet. Niiden tuottamaa osaamista ei välttämättä tunnusteta eikä tunnusteta osaksi suoritettavia tutkintoja. Tällaisten laajojen osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tulisi kuvata niin, että osaamiskokonaisuudet voitaisiin ottaa osaksi tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä. Tämä edistäisi aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista ja tukisi elinikäistä oppimista.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on lisätä tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta säätämällä tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä. Tavoitteena on parantaa tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä kuvaamalla suomalaiset tutkinnot ja muut osaamiskokonaisuudet yhdenmukaisella, ymmärrettävällä ja vertailukelpoisella tavalla sekä yhtenäistämällä samalla käytettäviä käsitteitä. Esityksen tavoitteena on myös lisätä Suomen tutkintojärjestelmän tunnettuutta ja helpottaa siten kansainvälistä liikkuvuutta Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen.

Esityksen tavoitteena on helpottaa koulutusjärjestelmässä liikkumista määrittelemällä tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien väliset suhteet. Tavoitteena on myös edistää siirtymistä jatko- ja lisäopintoihin ja tehostaa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tutkintojärjestelmän sisällä liikuttaessa ja tukea näin elinikäistä oppimista.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tutkinto-

jen edellyttämään osaamiseen ja auttaa oppilaitoksia ja korkeakouluja niiden kehittäessä opetussuunnitelmiaan sekä koulutus- tai opetusohjelmiaan osaamistavoitteita ja oppimistuloksia korostavaan suuntaan. Selkeät ja ymmärrettävät tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien osaamiskuvaukset parantavat suomalaisen koulutuksen laatua. Tutkinnoille ja muille osaamiskokonaisuuksille asetetut tavoitteet ja niiden saavuttaminen toimivat keskeisenä lähtökohtana myös laadun arvioinnissa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys olisi mahdollista toteuttaa kolmella vaihtoehdoisella tavalla: luodaan eurooppalaisesta tutkintojen viitekehystä irrallinen kansallinen viitekehys, laaditaan kansallinen viitekehys eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalta sitä jossain määrin hyödyntäen tai käytetään eurooppalaista tutkintojen viitekehystä sellaisenaan kansallisen viitekehysten perustana.

Kokonaan uuden kansallisen viitekehysten luomisella irrallaan eurooppalaisesta tutkintojen viitekehystä ei voida katsoa saavutettavan eurooppalaiselle tutkintojen viitekehyselle asetettuja tavoitteita. Eurooppalaisesta tutkintojen viitekehystä irrallinen kansallinen viitekehys vaikeuttaisi merkittävästi suomalaisten tutkintojen sijoittelua eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen. Myös tutkintojen edellyttämän osaamisen kuvaaminen sekä tutkintojen vertaileminen toisiinsa olisi monimutkaista.

Kansallisen tutkintojen viitekehysten laatiminen eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten pohjalta sitä jossain määrin hyödyntäen olisi mahdollista toteuttaa vaihtoehdoisilla tavoilla: esimerkiksi luomalla kaksi erillistä viitekehystä tai muuttamalla eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasoja.

Kaksi erillistä viitekehystä olisi toteutettavissa siten, että muodostettaisiin korkeakoulutukselle ja muulle (ammattilliselle) koulutukselle omat viitekehysensä. Erilliset viitekehyskset eivät kuitenkaan antaisi selkeää kuvaa Suomen tutkintojärjestelmän kokonaisuudesta, vaan järjestelmä olisi hajanainen.

Kaksi erillistä viitekehystä myös heikentäisi eri viitekehysiin sijoitettujen tutkintojen ja niiden edellyttämän osaamisen vertailtavuutta.

Vaihtoehtoisesti eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kahdeksan tasoa voitaisiin jakaa alatasoihin eri tavoin. Alatasoihin jakaminen olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi siten, että eri tasoilla akateemisesti suuntautuneet ja ammatillisesti suuntautuneet tutkinnot ja niiden edellyttämä osaaminen kuvattaisiin eri tavoin. Näin ollen esimerkiksi tasolla 5 a kuvattaisiin akateemisesti suuntautuneet tutkinnot ja tasolla 5 b ammatillisesti suuntautuneet tutkinnot. Lisäksi olisi mahdollista jakaa taso 8 alatasoihin siten, että tasolla 8 a kuvattaisiin lisensiaatin tutkinnon edellyttämä osaaminen ja tasolla 8 b tohtorin tutkinnon edellyttämä osaaminen. Viitekehysten eri tasojen jakaminen alatasoihin tekisi viitekehystä hajanaisen ja monimutkaisen. Alatasojen käyttö vaikeuttaisi myös kansallisen tutkintojen viitekehysten tasojen vertailua eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasoihin.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten käyttäminen sellaisenaan kansallisen tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten perustana on mahdollinen vaihtoehto, koska suomalainen koulutusjärjestelmä asettuu siihen helposti. Eurooppalaisen viitekehysten käyttäminen sellaisenaan olisi selkeää, ja se mahdollistaisi tutkintojen vertailtavuuden edellä selostetuista vaihtoehdoisista tavoista parhaiten. Se vahvistaisi kansallisen viitekehysten kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja helpottaisi suomalaisten tutkintojen sijoittelua eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen. Näin ollen parhaaksi vaihtoehdoksi rakentaa kansallinen tutkintojen viitekehys voidaan arvioida se, että käytetään eurooppalaista tutkintojen viitekehystä sellaisenaan, mutta täsmennetään siihen sisältyviä eri tasojen osaamiskuvauksia kansallisista lähtökohdista käsin. Tutkinnot sijoitettaisiin viitekehyskseen tasolle, johon ne kokonaisuutena parhaiten sopivat.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys ja sen toimeenpanoon liittyvät tavoitteet ovat niin tärkeitä, että viitekehyskseen tulisi varmistaa vankka pohja ja hyvä näkyvyys. Lain tai asetuksen tasoinen sääntely korostaisi viitekehysten merkitystä ja kansallista katta-

vuotta, vahvistaisi viitekehyksen kansainvälistä näkyvyyttä ja uskottavuutta sekä osoitaisi sitoutumista. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole valtuutta säätää kansallisesta viitekehuksesta. Näin ollen viitekehuksesta säätäminen edellyttää lakitasoista säädöstä. Säätäminen olisi toteutettavissa joko siten, että lisätään sekä opetusministeriön hallinnonalan että muiden hallinnonalojen tutkintoja ja koulutusta koskeviin lakeihin valtuutussäännös taikka siten, että viitekehuksesta säädetään erillisellä lailla. Erillisen lain antamista on pidettävä valtuutussääntöjen lisäämistä voimassa olevaan lainsäädäntöön parempana vaihtoehtona, koska siten suomalaista koulutus- ja tutkintojärjestelmää sekä sen tuottamaa osaamista on mahdollista tarkastella kokonaisvaltaisesti. Lisäksi erillisen lain antamista puoltaa se, että eri hallinnonalojen tutkinnoista ei ole aiemmin säädetty kootusti missään.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehuksesta. Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys on kokonaisuus, joka mahdollistaa koulutus- ja tutkintojärjestelmän sekä muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien kokonaisvaltaisen tarkastelun sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla että muilla hallinnonaloilla. Viitekehyksen avulla voidaan tarkastella, miten muiden hallinnonalojen koulutus vertautuu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutukseen tai miten muiden hallinnonalojen alaisessa koulutuksessa suoritettuja opintoja voidaan tunnustaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksessa. Viitekehuksesta säätäminen vahvistaa myös Suomen tutkinto- ja koulutusjärjestelmän kansainvälistä läpinäkyvyyttä.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että tutkintojen ja muun osaamisen kansainvälisen ja kansallisen vertailtavuuden helpottamiseksi Suomen kansalliseen koulutus- ja tutkintojärjestelmään kuuluvien tutkintojen ja oppimäärien sekä muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien keskinäiset suhteet määritellään jaotteleamalla ne niiden edellyttämän osaami-

sen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon. Vaativuustasojen kuvauksista sekä tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Viitekehykseen on ehdotettavan lain nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitus sijoittaa ensi vaiheessa ainoastaan opetushallinnon ja muiden hallinnonalojen lainsäädännössä määritellyt tutkinnot ja oppimäärät. Viitekehykseen ei sijoiteta tutkintojärjestelmästä poistuneita tutkintoja ja oppimääriä, koska niiden osaamistavoitteet perustuvat oppimistulosten sijaan koulutuspi-tuuksiin ja oppiaineisiin. Viitekehykseen ei sijoiteta myöskään ulkomaiseen tutkintojärjestelmään kuuluvia tai kansainvälisten organisaatioiden järjestämiä tutkintoja, vaikka niitä olisi mahdollista suorittaa myös suomalaisissa oppilaitoksissa.

Viitekehykseen ei ole tarkoitus sijoittaa täydennyskoulutusta tai muuta tutkintoon johtamatonta koulutusta eikä menettelyjä ja vaatimuksia, joilla viranomaiset myöntävät oikeuksia harjoittaa ammattia tai suorittaa tiettyjä työtehtäviä. Viitekehykseen ei ole ensi vaiheessa tarkoitus sijoittaa tutkintojärjestelmän ulkopuolella olevia tutkintoja laajentavia tai syventäviä osaamiskokonaisuuksia, esimerkiksi korkeakoulutettujen erityispätevyyksiä, kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä osaamiskokonaisuuksia taikka osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtäviä osaamiskokonaisuuksia. Ehdotettavan lain nojalla on kuitenkin tarkoitus jatkossa laajentaa tutkintojen viitekehystä laajemmaksi osaamisen viitekehukseksi. Tämä ehdotetaan tuotavan esiin jo nyt ehdotettavan lain nimessä. Aiemmin hankittu osaaminen pyrittäisiin ensisijaisesti sisällyttämään kansallisessa tutkintojärjestelmässä ja kansallisessa viitekehyksessä oleviin tutkintoihin vallitsevan nykykäytännön mukaisesti.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysessä kuvattaisiin suomalaisten tutkintojen ja osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen eurooppalaisessa yhteistyössä sovituin kriteerein tietoina, taitoina ja pätevyysinä tavoitteena kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tutkintojen edellyttämään osaamiseen. Vaikka tutkinnoissa ja osaamiskoko-

naisuuksissa voi olla elementtejä useilta viitekehysten vaatavuustasoilta, ne sijoitettaisiin viitekehukseen tutkinnon tai osaamiskokonaisuuden edellyttämän osaamisen perusteella sille tasolle, johon ne kokonaisuutena parhaiten sopivat (ns. best fit -periaate). Samalle tasolle sijoittuvissa tutkinnoissa tai osaamiskokonaisuuksissa voivat painottua osaamisen eri ulottuvuudet. Koulutus- ja tutkintojärjestelmän selkeyden varmistamiseksi tietyn tutkintotyypin kaikki tutkinnot sijoitettaisiin ensisijaisesti samalle viitekehysten tasolle. Tutkinnon osia ei sijoitettaisiin viitekehukseen erikseen, vaan ne sijoittuisivat sille tasolle, jolle tutkinto itsessäänkin sijoittuu.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys ei kuvaa yksittäisen henkilön osaamisen tasoa tai pätevyyttä eikä tutkinnon sisältöä tai laatua vaan tutkinnon osaamistavoitteisiin kytkeytyvää tutkinnon tasoa.

Viitekehys ei edellytä omaa erillistä laadunvarmistusjärjestelmäänsä. Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä koskevassa suosituksessa esitetyt laadunvarmistuksen periaatteet on tarkoitus ottaa huomioon osana kunkin koulutussektorin laadunvarmistusmenettelyjä ja niiden kehittämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi viitekehysten kehittämistä ja siihen liittyvien säädosmuutosten valmistelusta sekä muiden ministeriöiden ja sidosryhmien kuulemisesta säädösten valmisteluvaiheessa. Viitekehysten päivitys- ja kehittämistarpeiden kartoittaminen yhteistyössä sidosryhmien kanssa on tarkoitus yhdistää olemassa oleviin sidosryhmäyhteistyön muotoihin ja tutkintorakente-esitysten valmisteluun. Kartoituksessa hyödynnetään koulutustoimikuntia ja niiden osaamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt Opetushallituksen Suomen kansalliseksi koordinaatiopisteeksi tukemaan ja ohjaamaan yhdessä muiden kansallisten viranomaisten kanssa kansallisen tutkintojärjestelmän ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten välisiä suhteita (Opetusministeriön päätös dnro 2/500/2008). Opetushallituksen tehtävänä on osallistua tutkintojen kansallisen viitekehysten kehittämiseen ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten toimeenpanoon, tiedottaa sidosryhmille ja kansalaisille viitekehuksesta ja tutkintojen sijoittumisesta viitekehukseen

sekä ohjata ja neuvoa eri sidosryhmiä viitekehysten soveltamisessa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Keskeisimmät toimijat ovat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus, jotka sopivat tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten käyttöönottoon liittyvistä tarvittavista toimenpiteistä ja määrärahoista tulossopimuksen yhteydessä. Lähtökohtana on, että esityksen ehdotukset toteutetaan olemassa olevien määrärahojen puitteissa ja että esimerkiksi tiedotuksessa hyödynnetään komissiolta eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten toimeenpanon tueksi haettavana olevaa rahoitusta. Viitekehys voi tarkoitetulla tavalla toimiessaan vähentää esimerkiksi henkilöstöhallinnan ja -arvioinnin kustannuksia koko kansantalouden tasolla.

4.2 Vaikutukset viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien toimintaan

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys ei lisää merkittävästi hallinnollista työtä opetus- ja kulttuuriministeriössä tai muissa ministeriöissä. Hallinnollinen työ lisääntyy hetkellisesti lähinnä silloin, kun viitekehystä on tarpeen päivittää tai muulla tavoin kehittää. Kansallinen viitekehys lisää hallinnollista työtä – erityisesti kansalliseen viitekehukseen liittyvää viranomaistiedottamista, ohjausta ja neuvontaa sekä kansainvälistä yhteistyötä ja viranomaistiedottamista – Opetushallituksessa, joka on nimetty Suomen kansalliseksi koordinaatiopisteeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen välisessä tulossopimuksessa on sovittu, että Opetushallitus tukee EQF:n ja kansallisen viitekehysten toimeenpanoa laatimalla ohjaus- ja tiedotussuunnitelman sekä laatimalla internet-sivut, joilla on tietoa eurooppalaisesta ja kansallisesta viitekehuksesta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lisäksi tutkinnon perusteisiin ja kansainvälisiin liitteisiin tehdään EQF:n ja kansallisen viitekehysten edellyttämät muutokset vuoteen 2012 mennessä.

Koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen hallinnollisen työn määrään kansallisella viitekehyksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia. Hallinnollinen työ lisääntynee vähäisessä määrin, kun vuoteen 2012 mennessä jokaiseen uuteen tutkintotodistukseen, todistukseen ja Europass-asiakirjaan (tutkintotodistusten kansainväliseen käyttöön tarkoitetut liitteet) tulee sisällyttää todistuksissa nyt olevien tietojen lisäksi maininta suoritettujen tutkinnon, oppimäärän tai korkeakoulutettujen erityispätevyys EQF-tasosta. Todistuserkintöjen muuttuminen edellyttää myös tietojärjestelmien kehittämistä. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehysten toimeenpano edellyttää mittavaa tiedottamista ja eri osapuolten kouluttamista. Erityisesti on huolehdittava koulutustoimikuntien jäsenten kouluttamisesta, koska koulutustoimikuntien on tarkoitus kartoittaa viitekehysten päivitys- ja kehittämistarpeita. Lisäksi on huolehdittava viitekehysten sisältyviin tutkintoihin, oppimääriin ja korkeakoulutettujen erityispätevyyksiin johtavaa tai valmistavaa koulutusta tarjoavien kuntien, ammatillisen koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen ja muiden hallinnonalojen koulutusta järjestävien oppilaitosten henkilöstön kouluttamisesta.

Suomessa on jo pitkään ollut vallalla kehityssuunta, jossa osaamistavoitteet ja oppimistulokset on otettu yhdeksi koulutuksen järjestämisen lähtökohdaksi. Tutkintojen viitekehys vahvistaa tätä kehityssuuntaa. Toisen asteen ammatillisten tutkintojen perusteet ovat 1990-luvulta alkaen rakentuneet työelämän ammattitaitovaatimusten pohjalta, ja tutkintojen perusteita ja koulutuksen järjestäjien opetussuunnitelmia on kehitetty jatkuvasti entistä vahvemmin osaamista painottaviksi. Myös korkeakoulututkintoja ja muiden hallinnonalojen tutkintoja on kehitetty 2000-luvulla osaamistavoitteita korostavaan suuntaan.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Määrittelemällä Suomen tutkintojärjestelmään kuuluvien eri hallinnonalojen tutkintojen ja oppimäärien sekä muiden osaamiskokonaisuuksien keskinäiset suhteet viitekehys parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän toimivuutta, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä

sekä helpottaa koulutusjärjestelmän sisällä liikkumista. Tutkintojen ja muun osaamisen selkeällä asemoinnilla on myös työelämän kannalta suuri merkitys esimerkiksi vertailtessa työnhakijoiden osaamista ja pätevyyttä.

Viitekehyksellä on suuri merkitys koulutusjärjestelmän kehittämisessä ja koulutuksen laadun parantamisessa. Viitekehysten avulla voidaan tunnistaa koulutusjärjestelmän vahvuudet ja kehittää niitä, mutta myös korjata järjestelmässä olevia puutteita. Viitekehys on perusta, jota on tarkoitus hyödyntää tutkintojen suunnittelussa sekä tutkintojen ja opetussuunnitelmien perusteiden ja opetussuunnitelmien valmistelussa. Viitekehysten vaatimustasojen kuvaukset ohjaavat kuvaamaan tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien osaamistavoitteet yhtenevällä tavalla. Vaativuustasojen kuvaukset auttavat myös selkiyttämään erilaisia tutkintoja tai pätevyksiä tuottavien koulutusten tällä hetkellä kirjavia osaamistavoitteita ja vaativuustasoja. Viitekehysten avulla huomio kiinnittyy sekä koulutuksen suunnittelussa että opiskelijan osaamisen arvioinnissa osaamiseen ja oppimistuloksiin. Osaamistavoitteiden korostaminen auttaa kehittämään koulutusta niin, että oppimistulokset paranevat. Osaamistavoitteiden kuvaaminen yhtenevällä tavalla eri tutkintotasoilla auttaa koulutuksen järjestäjiä kehittämään aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista tutkintojärjestelmän sisällä. Viitekehystä voidaan käyttää myös siihen kuulumattomien osaamiskokonaisuuksien tason määrittelyn tukena, mikä helpottaa epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä säätäminen ei muuta olemassa olevien tutkintojen sisältöjä eikä se johda viitekehysten samalle tasolle sijoittuvien tutkintojen (esimerkiksi ammattikorkeakoulututkintojen ja alempien korkeakoulututkintojen) sisällölliseen samankaltaistamiseen. Viitekehys ei myöskään muuta eri tutkintojen tuottamia jatkokoulutuskelpoisuuksia eikä säädöksillä määriteltyjä virkakelpoisuuksia.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys lisää paitsi tutkintojen kansallista läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta myös tutkintojen kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta. Tämä helpottaa kansainvälistä liikkuvuutta Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen. Vuoteen 2012 mennessä jokaiseen

uuteen tutkintotodistukseen, todistukseen ja Europass-asiakirjaan (tutkintotodistusten kansainväliseen käyttöön tarkoitetut liitteet) tulee sisällyttää todistuksissa nyt olevien tietojen lisäksi maininta suoritettujen tutkinnon, oppimäärän tai korkeakoulutettujen erityispätevyyden EQF-tasosta. Todistusmerkinnät tekevät tutkinnon tuottaman osaamisen tason näkyväksi. Työnhakijoiden on viitekehyksen ja todistusmerkinnän avulla helpompi kuvaila pätevyytensä laajuutta muiden maiden työnantajille ja työnantajien on sen avulla helpompi tulkita työnhakijoiden tutkintoja. Viitekehys tukee myös ulkomailla suoritettujen opintojen tunnustamista osaksi suomalaisia tutkintoja.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Opetusministeriö asetti 21 päivänä elokuuta 2008 työryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus kansallisesta viitekehuksesta ja kuvata sen tasot osaamisena sekä kuvata periaatteet, joiden mukaisesti tutkinnot tulisi sijoittaa kansallisen viitekehyksen ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen tasoille ja tehdä ehdotus tutkintojen sijoittelusta viitekehyksiin. Lisäksi työryhmän tuli tehdä ehdotus siitä, miten kansallista viitekehystä ylläpidetään, päivitetään ja kehitetään sekä kuvata, miten laadunvarmistus on järjestetty, sekä tehdä ehdotus siitä, voidaanko kansallista viitekehystä laajentaa tutkintojen viitekehystä osaamisen viitekehyksen suuntaan.

Työryhmä esitti muistiossaan 11 päivänä kesäkuuta 2009 (Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24), että tutkintojen ja osaamisen kansallinen viitekehys rakentuisi EQF:n pohjalle niin, että viitekehyksessä on kahdeksan tasoa. Tutkinnot sijoitettaisiin kansalliseen viitekehukseen tutkinnon edellyttämän osaamisen perusteella siten, että vaikka tutkinnossa on elementtejä usealta viitekehyksen vaatavuustasolta, tutkinto sijoitetaan sille tasolle, johon se kokonaisuutena parhaiten sopii. Työryhmä esitti, että viitekehuksesta säädettäisiin lailla, johon kerättäisiin tutkintojen ja oppimäärien kokonaisuus sellaisena, kuin si-

tä on säädetty eri säädöksissä. Lakiin koottaisiin myös korkeakoulutettujen erityispätevyydet. Lisäksi laissa säädettäisiin valtuudesta kuvata vaatavuustasot sekä sijoittaa tutkinnot, oppimäärät ja korkeakoulutettujen erityispätevyydet eri vaatavuustasolle valtioneuvoston asetuksella. Suomalaiset tutkinnot sijoitettaisiin eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen kansallisen viitekehyksen kautta niin, että kansallisen viitekehyksen tasot vastaisivat vastaavannumeroista EQF-tasoa. Työryhmän muistio sisälsi ehdotuksen tutkintojen sijoittelusta viitekehukseen.

Opetusministeriö pyysi työryhmämuistiosta lausunnot keskeisiltä työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, muilta ministeriöiltä, koulutus- toimikunnilta, eri koulutussektorien toimijoilta, edustavilta järjestöiltä ja muilta tahoilta, arviointineuvostoilta ja korkeakouluilta. Lausuntoja annettiin yhteensä 86. Lausunnonantajat pitivät työryhmän pohjaehdotusta hyvänä lähtökohtana tutkintojen ja muun osaamisen kuvaamiselle ja koulutuksen kehittämiseksi osaamista korostavaan suuntaan. Lausunnoissa tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehyksen laatimista pidettiin perusteltuna ja viitekehystä tarpeellisena. Tutkintojen sijoittelua pidettiin pääosin onnistuneena mutta joidenkin tutkintotyyppien osalta sijoittelussa nähtiin myös ongelmia. Muutama lausunnon antaja piti tärkeänä, että jatkovalmistelussa varmistetaan uuden lainsäädännön tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus ja esitti näkemyksensä, ettei viitekehys edellytä lakitasoista säätämistä. Kaikki lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että viitekehystä laajennetaan myös osaamisen viitekehyksen suuntaan, joskin osa lausunnonantajista katsoi, että laajentamisessa on edettävä harkiten.

Esitys on valmisteltu työryhmämuistion ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä. Valmistelutyössä on ollut mukana myös kansallista viitekehystä pohtinut työryhmä.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioonottaminen

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot ministeriöiltä, opetushallitukselta, kirkkohallitukselta, arviointineuvostoilta, keskeisiltä työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä, korkea-

kouluilta, koulutustoimikunnilta ja eri koulutussektorien toimijoita edustavilta järjestöiltä vastaavassa laajuudessa kuin työryhmämuistiotakin pyydettiin. Kaikissa lausunnoissa esitystä pidettiin yleisesti kannatettavana ja tärkeänä, ja sen nähtiin selkiyttävän suomalaista tutkintokenttää sekä helpottavan koulutusjärjestelmässä liikkumista, tutkintojen kansallista ja kansainvälistä vertailtavuutta ja työvoiman rekrytointia muista jäsenmaista. Joissakin lausunnoissa otettiin kantaa myös lainsäädäntöratkaisuun ja sitä pidettiin kannatettavana viitekehyksen merkityksen ja kansainvälisen vertailtavuuden ja uskottavuuden kannalta. Lausunnoissa pidettiin myös EQF:n pohjalle rakentuvaa viitekehystä ja sen kahdeksaa tasoa perusteltuna.

Suurin osa lausunnoissa esitetyistä kehitysehdotuksista kohdistui esityksen liitteenä olevaan asetusluonnokseen ja erityisesti tiettyjen tutkintojen tutkintotyyppistä poikkeavaan sijoitteluun, jota erityisesti usean ammattikorkeakoulun taholta ei pidetty perusteltuna ja tutkintojärjestelmää selkiyttävänä ratkaisuna. Monissa lausunnoissa esitettiin

myös viitekehyksen vaativuustasojen kuvauksia koskevia kehitysehdotuksia, jotka otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon asetuksen valmistelun yhteydessä.

Lausunnoissa otettiin runsaasti kantaa myös tutkintojen viitekehyksen laajentamiseen osaamisen viitekehyyksi. Osa lausunnonantajista kiirehti osaamisen viitekehyksen valmistelua ja erityisesti korkeakoulutettujen erityispätevyysien osalta, osa taas katsoi, että viitekehyksen laajentaminen vaatii vielä aikaa ja harkintaa.

Opetushallitus edellytti riittävien taloudellisten resurssien varaamista hallinnollisen työn lisääntymiseen opetushallituksessa ja muutama korkeakoulu kiinnitti huomiota myös korkeakouluille suunnattujen voimavarojen tarpeeseen. Valtiovarainministeriö edellytti lausunnossaan viitekehyksen edellyttämien tehtävien hoitamista olemassa olevien määrärahojen puitteissa.

Lausunnoissa esitetyt huomiot on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon esityksen valmistelun yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1 §. Lain tarkoitus. Pykälässä säädettäisiin tiivistetysti lain tarkoituksesta. Lain tarkoitamalla tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksellä pyrittäisiin osaltaan parantamaan suomalaisen tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä, helpottamaan tutkintojen ja muun osaamisen kansallista ja kansainvälistä vertailtavuutta sekä edistämään kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta.

2 §. Lain soveltamisala. Ehdotettua lakia sovellettaisiin 1 momentin mukaan sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että muiden hallinnonalojen lainsäädännössä säädettyihin tutkintoihin ja oppimääriin.

Pykälässä lueteltujen säädösten mukaisia tutkintoja ja oppimääriä ovat perusopetuslaissa tarkoitettu perusopetuksen oppimäärä, lukiolaissa tarkoitetut lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettut ammatilliset perustutkinnot, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiset ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot, ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, yliopistolaisissa tarkoitetut alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot sekä tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa tarkoitettut sotatieteiden kandidaatin, sotatieteiden maisterin ja sotatieteiden tohtorin tutkinnot sekä yleisesikuntaupseerin tutkinto, Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitettu vankeinhoitoalan ammatillinen tutkinto, poliisikoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettut poliisin perustutkinto, poliisin jatkotutkinto ja poliisipäällystötutkinto sekä Pelastusopistosta annetussa laissa tarkoitettut pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatilliset tutkinnot.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovellettaisiin lisäksi tutkintoihin rinnastettaviin laajoihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa taikka säädetään tai määrätään lain nojalla ja jotka

ovat kelpoisuus- tai pätevyysvaatimuksena ammatissa tai tehtävässä toimimiseen taikka muutoin liittyvät osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen. Ehdotettavaa lakia sovellettaisiin ns. säänneltyjen ammattien pätevyysvaatimuksena oleviin opintokokonaisuuksiin. Lakia sovellettaisiin myös sellaisiin vakiintuneisiin ja yleisesti tunnettuihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden kautta täydennetään, päivitetään tai laajennetaan aiemmin suoritettua tutkintoa tai muuta osaamista tai jotka valmistavat tutkintoon johtavaan koulutukseen tai työelämään. Tällaisia osaamiskokonaisuuksia ovat esimerkiksi korkeakoulutettujen erityispätevyudet. Pykälän 2 momentin mukaisia osaamiskokonaisuuksia ei ole tarkoitus sijoittaa viitekehyyseen heti sen käyttöönoton ensi vaiheessa. Viitekehyyksen laajentamisen aikataulua on selostettu yksityiskohtaisten perusteluiden luvussa 2.

3 §. Vaativuustasoihin jaottelu. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että suomalainen tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys rakentuisi eurooppalaisen tutkintojen viitekehyyksen pohjalle siten, että myös suomalaisessa tutkintojen viitekehyyksessä olisi kahdeksan tasoa. Ratkaisulla tavoitellaan läpinäkyvää eurooppalaista vertailtavuutta ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan kirjattua tavoitetta parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän selkeyttä. Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että lain tarkoittamat tutkinnot, oppimäärät ja muut osaamiskokonaisuudet sijoitetaan viitekehyyksen vaativuustasoille niiden edellyttämän osaamisen perusteella ottaen huomioon eurooppalaisen tutkintojen viitekehyyksen perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi 23 päivänä huhtikuuta 2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus (2008/C 111/01). Viitekehyyksessä kuvattaisiin tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyyksinä erottelematta näitä osaamisen eri ulottuvuuksia kuitenkaan toisistaan.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkempia säännöksiä 2 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen,

oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

4 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011. Pykälän 2 momentissa on tavanomainen säännös oikeudesta ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin ennen lain voimaantuloa.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan 2 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetus on tarkoitus antaa heti kun esityksen mukainen laki on hyväksytty ja se tulisi voimaan samanaikaisesti ehdotettavan lain kanssa.

Valtioneuvoston asetukseen sisältyvät vaativuustasojen kuvaukset on tarkoitus rakentaa eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasokuvausten pohjalle, mutta niitä täsmennettäisiin kansallisista lähtökohdista käsin. Tasokuvausten on tarkoitus olla kuitenkin varsin yleisiä ja niitä voidaan täsmentää alakohteisiksi opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa ja opetussuunnitelmissa.

Valtioneuvoston asetuksella on ensi vaiheessa tarkoitus säätää ainoastaan lain soveltamisalaan kuuluvien tutkintojen ja oppimäärien sijoittumisesta viitekehysten eri vaativuustasoille. Tutkintojen viitekehystä on kuitenkin tarkoitus lähivuosina laajentaa osaamisen viitekehyyksi siten, että siihen otetaan mukaan myös muita tutkintoihin rinnastettavia laajoja osaamiskokonaisuuksia. Tarkoituksena on jatkossa sijoittaa viitekehyyseen sellaisia laajoja osaamiskokonaisuuksia, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa tai asetuksessa taikka määrätään lain nojalla, esimerkiksi korkeakoulutettujen erityispätevyyksiä, erilaisia kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä osaamiskokonaisuuksia taikka muutoin osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtääviä osaamiskokonaisuuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön on tarkoitus käynnistää selvitys

näiden osaamiskokonaisuuksien määrittämiseksi vuoteen 2012 mennessä.

Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa lain tarkoittamat tutkinnot ja oppimäärät on tarkoitus sijoittaa niiden edellyttämän osaamisen perusteella siten, että vaikka tutkinnoissa olisi elementtejä useilta viitekehysten vaativuustasoilta, se sijoitetaan sille tasolle, johon se kokonaisuutena parhaiten sopii. Tutkinnot ja oppimäärät on tarkoitus sijoittaa viitekehyyseen lähtökohtaisesti siten, että samaan tutkintotyyppiin kuuluvat tutkinnot ovat samalla kansallisen viitekehysten tasolla.

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritettavat tutkinnot on tarkoitus sijoittaa viitekehyyksen Bologna-prosessissa vakiintuneen syklijäätelun mukaisesti siten, että ensimmäiseen sykliin kuuluvat alemmat korkeakoulututkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot (taso 6), toiseen sykliin ylemmät korkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot (taso 7) ja kolmanteen sykliin tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot niihin sisältyvine erikoistumiskoulutuksineen (taso 8).

Ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot sijoittuisivat tasolle 4 ja erikoisammattitutkinnot tasolle 5. Yksittäiset ammatilliset tutkinnot voivat kuitenkin poikkeustapauksissa sijoittua tutkintotyyppin perustasoa ylemmälle tasolle, jos tutkinnon vaativuustaso selkeästi poikkeaa muista saman tutkintotyyppin tutkinnoista.

Opetushallituksen alakohtaiset asiantuntijat ovat käyneet läpi kaikkien tutkintojärjestelmään tällä hetkellä kuuluvien ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen perusteet ja niissä määrättyt tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja verranneet ammattitaitovaatimuksia tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten tasokuvauksiin. Tutkintotyyppin perusvaativuustasosta poikkeavia tutkintoja ehdotetaan olevan yhteensä seitsemän. Lennonjohdon perustutkinto ja rakennustuotannon ammattitutkinto ehdotetaan sijoitettavaksi tasolle 5. Johdattamisen erikoisammattitutkinto, yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinto ja

ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinto ehdotetaan sijoitettavaksi tasolle 6.

Tutkinto on sijoitettu tutkintotyyppin vaativuustasoa ylemmälle vaativuustasolle, jos tutkinnon ammattitaitovaatimukset poikkeavat kaikkien osaamisen ulottuvuuksien suhteen selkeästi muista saman tutkintotyyppin tutkinnoista. Tutkintojen poikkeava vaativuustaso on perusteltu suhteessa viitekehyyksen tasokuvauksiin. Tutkintojen poikkeava vaativuustaso johtuu toimialojen erilaisista osaamistarpeista, jotka ovat ammatillisten tutkintojen ammattitaitovaatimusten perusta. Ammatillisten tutkintojen kehittäminen ja tutkintojen perusteet tehdään yhteistyössä työelämän kanssa.

Kunkin alan koulutustoimikunta on käsitellyt ja hyväksynyt sekä tutkinnon poikkeavan vaativuustason että sen perustelut. Myös ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämishankkeen (TUTKE-hanke) ohjausryhmä on käsitellyt ja hyväksynyt Opetushallituksen esittämät vaativuustasoltaan poikkeavat ammatilliset tutkinnot ja poikkeamien perustelut.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän ja korkeakoulutettujen erityispätevyysien kehittämisen yhteydessä tarkasteltaisiin tarkemmin niitä erikoisammattitutkintoja, joita suoritamaan valikoituu ainoastaan korkeakoulututkinnon tai siihen rinnastettavan tutkinnon suorittaneita (esim. rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinto). Tarkastelun pohjalta ratkaistaisiin näiden erikoisammattitutkintojen asema tutkintojärjestelmässä ja tutkintojen viitekehyyksessä.

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys ja sen vaativuustasojen kuvaukset ohjaisivat jatkossa ammatillisten tutkintojen perusteiden laatimista niin, että ammatillinen tutkintojärjestelmä olisi nykyistä selkeämpi tutkinnon ja tutkintotyyppin edellyttämän osaamisen vaativuuden suhteen. Uudistettaessa olemassa olevia ammatillisia tutkintoja ne sijoittuisivat ensisijaisesti tutkintotyyppin vaativuustasolle. Tutkintojen perusteet laadittaisiin niin, että tutkinnon ammattitaitovaatimukset vastaisivat työelämän osaamistarpeita ja tutkintotyyppin vaativuustasoa. Myös uudet ammatilliset tutkinnot sijoittuisivat pääsääntöisesti tutkintotyyppin mukaiselle vaativuustasolle, ja niiden ammattitaitovaatimukset laadittaisiin vastaamaan tutkintotyyppin vaati-

vuustasoa työelämän osaamistarpeiden pohjalta.

Toimialojen erilaisten osaamistarpeiden vuoksi uudet tai uudistettavat ammatilliset tutkinnot voisivat kuitenkin poikkeustapauksessa sijoittua yhtä vaativuustasoa ylemmäksi kuin muut tutkintotyyppin tutkinnot. Poikkeava vaativuustaso otettaisiin huomioon ja perusteltaisiin Opetushallituksen yhdessä koulutustoimikuntien kanssa opetus- ja kulttuuriministeriölle tekemässä tutkintorakenneesityksessä. Tutkinnon sijoittaminen tutkintotyyppin vaativuustasoa ylemmälle vaativuustasolle edellyttäisi, että tutkinnon ammattitaitovaatimukset poikkeaisivat kaikkien osaamisen ulottuvuuksien suhteen selkeästi muista tutkintotyyppin tutkinnoista ja että ammattitaitovaatimukset vastaisivat tutkintojen viitekehyyksen ylemmän vaativuustason kuvausta.

Tutkintorakenne-esityksen pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelisi muutokset ministeriön asetukseen ammatillisista perustutkinnoista ja ministeriön asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettusta tutkintorakenteesta sekä tarvittaessa muutosehdotuksen valtioneuvoston asetukseen tutkintojen viitekehyyksestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö kuulisi muita ministeriöitä ja sidosryhmiä säädösmuutosten valmisteluvaiheessa.

Ylioppilastutkinto ja lukion oppimäärä sijoittuisivat samalle tasolle kuin ammatilliset perustutkinnot (taso 4).

Tasolle 4 sijoittuisivat myös ne muiden hallinnonalojen tutkinnot, jotka vastaavat osaamistavoitteiltaan ammatillisia perustutkintoja tai ammattitutkintoja ja tasolle 5 sijoittuisivat ne muiden hallinnonalojen tutkinnot, jotka vastaavat osaamistavoitteiltaan erikoisammattitutkintoja.

Perusopetuksen oppimäärä sijoittuisi tasolle 3.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011. Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä koskevan suosituksen mukaan jäsenmaat kuvailevat vuoteen 2010 mennessä vastaavuudet kansallisten tutkintojärjestelmiensä ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehyyksen välillä taikka kehittävät kan-

sallisia tutkintojen viitekehyksiä kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on parantaa suomalaisen tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä, tukea elinikäistä oppimista ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, helpottaa tutkintojen ja muun osaamisen kansallista ja kansainvälistä vertailtavuutta sekä edistää kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tutkintoihin ja oppimääriin, joista säädetään seuraavissa laeissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa:

- 1) perusopetuslaki (628/1998);
- 2) lukiolaki (629/1998);
- 3) laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998);
- 4) laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998);
- 5) ammattikorkeakoululaki (351/2003);
- 6) yliopistolaki (558/2009);
- 7) laki Maanpuolustuskorkeakoulusta (1121/2008);
- 8) laki Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta (1316/2006);

- 9) laki poliisikoulutuksesta (68/2005);
- 10) laki Pelastusopistosta (607/2006).

Tätä lakia sovelletaan myös tutkintoihin rinnastettaviin laajoihin osaamiskokonaisuuksiin, joiden osaamistavoitteista säädetään laissa taikka säädetään tai määrätään lain nojalla ja jotka ovat kelpoisuus- tai pätevyysvaatimuksena ammatissa tai tehtävässä toimimiseen taikka muutoin liittyvät osaamisen kehittämiseen tai ammattitaidon parantamiseen.

3 §

Vaativuustasoihin jaottelu

Tässä laissa tarkoitetut tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet jaotellaan niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon (*tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys*) ottaen huomioon eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi 23 päivänä huhtikuuta 2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus (2008/C 111/01).

Tarkempia säännöksiä 2 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, oppimäärien ja muiden laajojen osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille annetaan valtioneuvoston asetuksella.

4 §
Voimaantulo

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Helsingissä 1 päivänä lokakuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Henna Virkkunen*

Liite
Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

tutkintojen viitekehystä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä, säädetään tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä annetun lain (/) 3 §:n nojalla:

1 §

Tutkintojen ja muun osaamisen viitekehystä annetussa laissa (/) tarkoitetun tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysten vaatavuustasot kuvataan sekä laissa tarkoitetut tutkinnot ja oppimäärät sijoitetaan viitekehysten eri tasoille tämän asetuksen liitteen mukaisesti.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä päivänä kuuta 20

Opetusministeri *Henna Virkkunen*

Esittelijä

Liite

Tutkintojen viitekehysten vaatavuustasot sekä tutkintojen ja oppimäärien sijoittuminen eri vaatavuustasolle

Kansallinen vaatavuustaso / eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten taso	Osaaminen	Tutkinnot ja oppimäärät
Taso 1	<p>Hallitsee yleistiedot ja perustaidot, joita vaaditaan opiskelua varten sekä yksinkertaisten tehtävien suorittamiseksi selkeässä toimintaympäristössä suoran valvonnan alaisena.</p> <p>Otaa ohjattuna vastuuta oppimisestaan. Osaa viestiä suullisesti ja vastaa yksinkertaiseen kirjalliseen viestintään omalla äidinkielellään.</p>	
Taso 2	<p>Hallitsee oman alansa perustiedot sekä kognitiiviset ja käytännön perustaidot, joita vaaditaan, jotta pystyy hyödyntämään näitä tietoja tehtävien suorittamiseksi ja rutiininomaisten ongelmien ratkaisemiseksi. Noudattaa yksinkertaisia sääntöjä ja käyttää tavanomaisia välineitä ja työkaluja jonkin verran itsenäisyyttä vaativassa valvotussa toimintaympäristössä.</p> <p>Kantaa vastuuta ja toimii omaaloitteisesti.</p> <p>Otaa vastuuta oppimisestaan. Osaa viestiä suullisesti ja tuottaa tavanomaista tekstiä äidinkielellään. Lisäksi peruskielitaito josakin muussa kielessä. Osaa toimia tutussa opiskeluyhteisössä. Valmius kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan.</p>	

<p>Taso 3</p>	<p>Hallitsee oman työ- tai opintoalansa tietoperustan, periaatteet, prosessit ja yleiset käsitteet sekä tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Valitsee ja soveltaa perusmenetelmiä, -työkaluja, -materiaaleja ja -informaatiota Mukauttaa toimintansa olosuhteisiin ja toimintaympäristöön ratkaistessaan ongelmia.</p> <p>Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta ja toimii turvallisesti työ- tai opiskeluyhteisössä. Valmiudet toimia tehtävissään aloitteellisesti ja vastuullisesti. Ymmärtää työelämän ja yritystoiminnan merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle. Arvioi omaa osaamistaan sekä työhön tai opiskeluun liittyviä toimia, taitoja ja valintoja.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia tekstejä äidinkielellään. Osaa toimia tutussa opiskelu- ja työyhteisössä. Valmius kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja ainakin yhdellä vieraalla kielellä. Valmius kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan.</p>	<p>Perusopetuksen oppimäärä</p>
<p>Taso 4</p>	<p>Hallitsee oman alansa tietoperustan laajoissa asiayhteyksissä sekä tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukyvyyn ja pystyy hyödyntämään näitä tietoja ja taitoja ratkaistaessa oman alan erityisongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. Työskentelee itsenäisesti yleensä ennustettavissa, mutta mahdollisesti muuttuvissa toimintaympäristöissä.</p>	<p>Lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto</p> <p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <p>Ammattitutkinnot</p> <p>Vankeinhoidon perustutkinto</p> <p>Poliisin perustutkinto</p> <p>Pelastajatutkinto</p>

	<p>Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta sekä toimii turvallisesti ja vastuullisesti työyhteisössä. Kykenee taloudelliseen, tulokselliseen ja suunnitelmalliseen toimintaan ja töiden järjestelyyn. Kykenee valvomaan muiden suorittamia rutiinitehtäviä. Valmiudet toimia yrittäjämäisesti toisen palveluksessa tai alan itsenäisenä yrittäjänä. Arvioi omaa osaamistaan ja parantaa työhön tai opintoihin liittyviä toimia. Kehittää itseään ja työtään.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia, myös alaan liittyviä, tekstejä äidinkielellään. Osaa toimia erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti. Selviytyy kansainvälisestä viestinnästä ja vuorovaikutuksesta toisella kotimaisella ja ainakin yhdellä vieraalla kielellä. Noudattaa kestäväen kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja.</p>	Hätäkeskuspäivystäjätutkinto
Taso 5	<p>Hallitsee oman alansa laaja-alaisen ja/tai erikoistuneen tietoperustan sekä kognitiiviset ja käytännön taidot sekä ilmaisukyvyn pystyy hyödyntämään näitä tietoja ja taitoja ratkaistessaan luovasti abstrakteja ongelmia ja suorittaessaan alan tehtäviä. Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden sekä alan ja eri alojen rajapinnat.</p> <p>Kykenee johtamaan ja valvomaan toimintaympäristöjä, jotka muuttuvat ennakoimattomasti. Kykenee valvomaan muiden</p>	<p>Erikoisammattitutkinnot</p> <p>Lennonjohdon perustutkinto</p> <p>Rakennustuotannon ammattitutkinto</p> <p>Poliisialipäällystötutkinto</p> <p>Alipäällystötutkinto (pelastusala)</p>

	<p>suorittamia tehtäviä. Hyvä valmius toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. Arvioi ja kehittää omia ja muiden suorituksia ja työtä.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Osaa toimia erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa eettisten periaatteiden mukaisesti.. Kykenee kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen omalla alallaan toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Noudattaa kestävä kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja.</p>	
<p>Taso 6</p>	<p>Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat. Hallitsee edistyneet kognitiiviset ja käytännön taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin ja toteutuksiin, joita vaaditaan erikoistuneella ammatti-, tieteen- tai taiteen alalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi.</p> <p>Kykenee johtamaan monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita tai kykenee työskentelemään itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä. Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. Vähintään perusedellytykset toimia</p>	<p>Ammattikorkeakoulututkinnot</p> <p>Alemmat korkeakoulututkinnot</p> <p>Johtamisen erikoisammattitutkinto</p> <p>Yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto</p> <p>Psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto</p> <p>Rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinto</p> <p>Ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinto</p>

	<p>alan itsenäisenä yrittäjänä Kykenee vastaamaan oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Osaa toimia erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. Kykenee itsenäiseen kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Noudattaa kestävä kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja.</p>	
Taso 7	<p>Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. Ymmärtää alan ja eri alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. Kykenee ratkaisemaan vaativia ongelmia myös luovin toteutuksin tutkimus- ja/tai innovaatio toiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja.</p> <p>Kykenee työskentelemään itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä tai yrittäjänä. Kykenee johtamaan ja kehittämään monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Kykenee johtamaan asioita ja/tai ihmisiä. Kykenee arvioimaan yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa.</p>	<p>Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot</p> <p>Ylemmät korkeakoulututkinnot</p>

	<p>Kykenee kartuttamaan oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaamaan muiden kehityksestä.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkielellään. Osaa toimia erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. Kykenee vaativaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Noudattaa kestävän kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja.</p>	
Taso 8	<p>Hallitsee laajat kokonaisuudet ja asiayhteydet. Hallitsee edistyneimmät ja/tai erikoistuneimmat sekä syvällisimmät tiedot, taidot ja/tai teoriat, jotka sijoituvat oman alan edistyneimmälle ja /tai erikoistuneimmalle tasolle ja alojen väliselle rajapinnalle. Kykenee luovaan soveltamiseen. Kykenee luomaan uutta tietoa hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Kykenee itsenäiseen ja luotettavaan tieteelliseen tai taiteelliseen ja ammatilliseen tutkimustyöhön. Kykenee kehittämään ammatillisia tehtäväalueita ja/tai tieteen ja/tai taiteen alaa. Kykenee uusien ideoiden, teorioiden, lähestymistapojen tai prosessien kehittämiseen ja soveltamiseen vaativimmissa toimintaympäristöissä.</p> <p>Kykenee työskentelemään itsenäisesti alan vaativimmissa asiantuntijatehtävissä tai yrittäjänä. Kykenee johtamaan asioita ja/tai</p>	<p>Yliopistojen tieteelliset ja taiteelliset jatkotutkinnot (lisensiaatin tutkinnot ja tohtorin tutkinnot)</p> <p>Yliopistojen ammatilliset jatkotutkinnot (erikoislääkärin tutkinto, erikoishammaslääkärin tutkinto ja erikoiseläinlääkärin tutkinto)</p> <p>Yleisesikuntaupseerin tutkinto</p>

	<p>ihmisiä. Kykenee sellaisten syn- teesien tekemiseen ja kriittiseen arviointiin, joita vaaditaan mo- nimutkaisten ongelmien ratkai- semiseen tutkimus- ja/tai inno- vaatiotoiminnassa sekä tietojen tai ammattikäytäntöjen laajen- tamiseen ja uudelleenmääritte- lyyn.</p> <p>Kykenee kartuttamaan oman alansa tietoja ja/tai vastaamaan muiden kehityksestä.</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä tiedeyhteisölle että yleisölle oman tutkimusalan ja koko tieteenalan ja/tai ammat- tialan kysymyksistä äidinkielel- lään. Osaa toimia erilaisten ih- misten kanssa opiskelu- ja työ- yhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yh- teisölliset ja eettiset näkökulmat. Kykenee vaatimaan kansainväli- seen viestintään ja vuorovaiku- tukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kie- lellä. Noudattaa kestäväen kehi- tyksen mukaisia työ- ja toimin- tatapoja.</p>	
--	--	--